

Jsme zase hrdí

Vítězství Hitlerovo vyřadilo na čas německou říši z vývoje západní civilizace, ze západního způsobu myšlení i morálky. Německo neposunulo svou rasu k severu, jak je jeho programem, nýbrž do kalné východní mystiky a do středověku. Tím se však upevnila západní a soudobá tvářnost Československa.

Boj mezi východem a západem, který jest jednou z dramatických myšlenek československého vnitřního života, byl na čas rozhodnut ve prospěch západu, ve prospěch ducha humanity, logiky, racionálnosti a demokracie. Čechy, dosud křižovatka kultur severních a jižních, východních i západních, dosud výspa v moři nerozhodnuté kultury německé, staly se výspou kultury západní. Staleté úvahy o ideji a smyslu češství, nové úvahy o smyslu československého státu nejsou už pouhými hrami ducha; nabyly reálnosti.

V Německu byl evropský duch zčásti vyvražděn, zčásti zatčen a zčásti vyhnán. Dobrý díl jeho nalezl útočiště v československé demokracii. Několik tisíc uprchlíků, kteří jsou nyní na československé půdě, uteklo se sem jako do země evropské svobody. Kteroužto skutečnost není radno přeceňovat, ale bylo by chybou, kdyby si jí demokraté neuvědomili také tak trochu s pýchou. Není ostatně neúčinné vzpomínati při této příležitosti slavného výroku Bismarckova, že pán Čech je pánem Evropy. Pánem Čech je prozatím duch západní demokracie. Toto faktum je evropsky významné.

Velký vnitropolitický význam má však i to, že část německé minority není u nás po vítězství německé barbarisace domovem v pouhém smyslu státních hranic. Po prvé se po převratu přesvědčivě projevuje, že část Němců je s československým státem spojena i vnitřně. Dosud mohlo se soudit, že českoslovenští Němci, pokud mají aktivistické stanovisko vůči státu, mají je z důvodů taktické opportunity. Nyní, po prvé od převratu, jsou spojeni s československým státem na život a na smrt. Vítězství Hitlerovy myšlenky, odloučení německých částí republiky k Velkoněmecku, bylo by statisícům našich německých občanů katastrofou. Příslušnost k československé demokracii neznamena už pro ně jen hospodářské výhody a není jen počítáním s dočasně nezměnitelnými poměry; jest záchranou jejich svobod. Rovněž statisícům židů, kteří tvoří činitele, jež nelze podceňovat, stalo se Československo nejen státem, k němuž přináležejí, nýbrž i vlastí. Nadto však i mnoho českých lidí, kteří měli pro československou demokracii jen výsměšné pohrdání, poznalo význam svobody. Pro jednotu československého státního vědomí vykonal německý převrat dílo, k němuž by za jiných okolností bylo třeba desetileté práce. Hitler, který znovu rozbil vzrůstající evropské vědomí, upevnil bezděčně západní demokracii, a pro posílení Československa vykonal velké dílo; vzrůst iredenty u části obyva-

telstva je daleko vyvážen novou orientací části druhé. Neboť iredentu je možno potlačit mocí — vnitřně pozitivní vztah ke státu v druhé části obyvatelstva byl by vyžadoval obtížnějšího a dlouhého vývoje. Hitler je v jistém smyslu spojenec.

Jest však i dobrý učitel. Snaha Stříbrného novin o napodobení jeho agitačních metod i demagogického slohu novinářského setkala se ve veřejnosti jen s nechutí. Byl trapný pohled na novináře, kteří neměli Marxova díla nikdy v ruce a nic řádného o něm nevědí, jak najednou mluvili o spustlosti marxistického myšlení... Ale poučný byl příklad, který dal Hitler naší pravici. I u nás sledovala pravice delší dobu taktiku, podporovat proti socialismu fašisty a Stříbrného. Je to zvyk z dob parlamentarismu v monarchiích, že umírněná pravice vyživuje proti levici hnutí radikálně pravé, a doufá, že tím postaví proti levici hráz a sama se ve svých pravých pozicích upevní. Takto podporovali Mladočeši vznikající starý národní socialismus proti sociální demokracii, myslíce, že se národní i sociálně demokratické dělnictvo bude vzájemně držet v šachu v jejich prospěch. Výsledek bylo decimování Mladočechů národními socialisty. Takovou metodu sledovali Mladočeši za Rakouska živěním antimilitaristického a radikálního nacionalismu národně sociálního, aby vymohli kontrastem svého chování se ve Vídni a poukazem na „rozhořčení lidu“ ústupky své vládní rakouské politice. Tento radikalismus doma a oportunistus ve Vídni se této zbytečně chytrácké „pozitivní politice“ špatně vyplatil. Podobně si však nynější národní demokracie a pravé křídlo agrárnícké počínalo proti fašismu a Stříbrnému. Fašismus a frázovitý, neprogramový nacionalismus ligistů zdál se od počátku naší pravici zdravou reakcí na dělnickou politiku socialistickou. Bez její podpory nebyli by se Stříbrný a fašisté dostali ani k tomu pochybnému rozpětí, na které se zmohli dnes. „Zaplať pámbůh za fašismus,“ pravil dr. Kramář a p. Vraný si to myslel. Nyní je už jasno, kde je nejnebezpečnější nepřítel národních demokratů a pravého agrárního křídla: právě u fašistů a u Stříbrného.

Hitler přispívá dalším poučením o psychologické primitivnosti těchto metod. Od útlých mnichovských počátků až do 30. ledna tohoto roku, kdy se uchopil moci, byl v pravém smyslu vyživen a opatrován průmyslovými a zemědělskými magnáty, kteří usilovali vypěstěním nacionálního radikalismu nejen o hráz proti komunismu, nýbrž o vyhlazení odborových organizací a vymýcení sociálních dělnických vymožeností. Obojí se podařilo, ale s komunisty a sociálními demokraty byl zničen i rozhodný vliv německého průmyslu a zemědělství na státní dění. Hugenberg, představitel velkokapitalistické pravice, žije dnes už jen zdánlivý politický život z Hitlerovy milosti. Němečtí nacionálové šmahem se valí k Hitlerovi, vůdcové Stahlhelmu oblékají hakenkreuzerské uniformy, mládež si říká, že je nesmyslné chodit ke

kovaříčkovi, je-li už u moci kovář. Pan Papen, který z chytráctví pomohl Hitlerovi k moci — dodnes je pochybné, že by byl Hitler bez něho u vlády — hledí melancholicky na vývoj dění, Thyssen, Krupp, Hugenberg vykřikují ve Wilhelmstrasse morální hesla o kamarádství, věrnosti a vděčnosti; mohou být rádi, že je pan Goering nevezal ještě do zajišťovací vazby. Zatím se však německé hospodářství, kultura i zahraniční posice Německa řítí do propasti...

Příklad tento potvrzuje znovu dokonale, že se strany pravého středu nebo umírněné pravice nemohou dopustit větší pošetilosti, než podporují-li proti demokratickým zásadám krajní radikalismus. Takto podporovali i italské lidovci vzrůstající fašismus. Nakonec byli spolu se socialisty potřeni i oni. Stejně pošetilosti by se však dopustili sociální demokraté, kdyby se skrývali za komunismus. Vzrůstem komunismu nedodali by většího důrazu svým požadavkům, byli by jen komunisty pohlceni. Radikální hnutí, dostanou-li se do proudu, neznačí a nemohou znáti odstínů, umírněnosti. Smetou nemilosrdně všechno, co se staví do cesty jejich velkému hladu. Spekulovat úspěšně s radikalismem může jen sám radikál.

Tímto poučením, ucelením československého státního vědomí v četných občanských vrstvách, upevněním poznání velkého počtu cizinců, že Československo je zemí svobody, politickým osamocněním Německa ve světě mezinárodním, novým dotvrzením poznatku, že demokracie je jedinou možnou státní formou československou, konečně i navázáním nových hospodářských styků z Československa i do Československa, vyvolaným Hitlerovými brutálnostmi, posílením i potvrzením správnosti kulturní a politické orientace československé k západu, konečně i rozvázným chováním obyvatelstva i vlády vůči dění, jež snadno by mohlo svést k rozčilení — všemi těmito fakty, spojenými s Hitlerovým vítězstvím — děje se v Československu i s Československem přeměna, děje se upevnění, které může mít význam dějinný. Československu rýsují se jasněji než kdykoliv jindy cesta i cíl jeho státního útvaru i smysl jeho kulturní orientace národní. Jde o to, abychom si byli vědomi, že se v posledních měsících událo nepřímo i přímo mnoho vážných a cenných událostí, které potvrdily kladný československý význam v Evropě a správnost cesty, již vidí státníci v západní demokracii a čestný národní smysl v zdravém evropském světoobčanství.

Josef Kodíček.

poznámky

Nic než sobectví

Skutečnost, že ministerstvo financí muselo prodloužit upisovací lhůtu pro půjčku práce až do 30. června — ačkoli v původní lhůtě se půjčka neskončila žádným fiaskem — měla by být příležitostí, abychom trochu porovnali českého člověka a jeho přichylnost a obětavost ke státu s Angličanem a Francouzem. V těchto zemích byly podobné půjčky přeepsány v několika dnech, u nás se musí prodloužovat o šest neděl upisovací lhůta, aby si lidé uvědomili, co je jejich povinností vůči státu. Nemá pochyby, že všechno se nemůže klást za vinu smýšlení lidí, kteří peníze mají a upisovat by mohli, ale že velkou část toho je nutno připisat k tíži ministerstvu financí, které teprve v posled-

ním upisovacím týdnu začalo dělat to, co mělo dělat o šest neděl dříve. Teprve teď začalo lidi bombardovat letáky, zplodilo agitací film, začalo shánět významné lidi k napsání článků a pronesení přednášek v rozhlase atd.

Ale to, jak se lidé majetní k půjčce práce a tím ke státu chovali, nelze tím omluvit zúplna. Stačí vzít si jednu vrstvu národa, české agrárníky, aby bylo vidět, jak často se chodí na stát „Státe pomoz“, ale jak rychle lidé ohluchnou, chce-li stát něco po nich. Smutným svědectvím toho zůstane resoluce, navržená našimi agrárníky v parlamentě. Žádá se v ní, aby finanční úřady považovaly přísliby agrárníků, že upíší na půjčku, za hotově složené peníze a aby jim na základě těchto příslibů daly všechny daňové výhody. Tedy: já, český zemědělec, dnes slíbím úpis na půjčku práce, ty, státo, mi za to slevíš daně a peníze ode mne budeš vymáhat až na podzim po žních. To je poměr agrárníků ke státu a jeho půjčce. Ziskat z ní všechny výhody, honem, dokud je čas, mít sám osobní zisk — a placení státu počká. Toť se ví, že všichni zemědělci nemohou upisovat, že se jim vede zle, ale jsou ještě statkáři se svými konty v bankách a daňovými nedoplatky u berních úřadů, kteří by mohli hotově dát a hotově inkasovat výhody.

Mezi zasloužilci se tvrdilo, že k 15. květnu měla být vydána úřední statistika o tom, z jakých vrstev lidé upisovali. Tedy kolik upsaly korporace, spolky, obce, ale také kolik úředníci, lidé svobodných povolání, zemědělci, živnostníci, dělníci atd. Tato statistika prý nevyšla proto, že v ní sedláci byli nepatrně zastoupeni. Snad by jich bylo dost, kdyby úřady byly přistoupily na zásadu: Já státu jen slíbím, ale mně dá stát hotově.

Toto sobectví, nic než sobectví, nemělo by být zapomenuto. Pro budoucnost, v níž naši agrárníci zas přijdou k státu s nataženou rukou.

mjr

Ještě o propagandě půjčky práce

Dosavadní výsledky upisování půjčky práce ukázaly velmi jasně, na koho se může republika spolehnout ve zlých časech. Zatím co organizace malých lidí, dělnické organizace vyškrobaly ve svých pokladnách peníze, které zrovna příští týden nebudou potřebovat, aby je upsaly na půjčku práce, upisují velké organizace průmyslové a finanční přesně tolik, „aby se neřešlo“. Pro ty, kteří čekají na výsledek půjčky práce, má jistě větší význam, upíše-li smíchovský pivovar, jeden z nejzámožnějších podniků u nás, jeden milion Kč, než upíše-li některá místní organizace dělnická 200 nebo 500 Kč. Ale ten, kdo tyto úpisy váží a hodnotí jinak, než podle jejich číselné výše, si znovu ověřuje skutečnost, že zájem o půjčku práce jest v lidových vrstvách nepoměrně větší, než u vrstev zámožných. Vidíme to i v propagandě půjčky práce. Zatím co nejmohutnější naše finanční ústavy halí se v důstojné mlčení, jsou to lidové ústavy, které se do propagace půjčky práce daly s velkou energií a se skutečným nadšením, i když toto nadšení jest spojeno se strážlivým ohledem na zájmy ústavu. Leží přede mnou celá hrst letáků, které k upisování půjčky práce vydala Republikánská lidová pojišťovna v Praze. Jsou to letáky dobré, živé, ale hlavně svědčí o skutečném zájmu o věc. Uvádím-li jméno tohoto ústavu, nedělám tak proto, abych mu dělal reklamu. Kritika nesmí jen odmítat, ale má i chválit, co chvály zasluhuje. S půjčkou práce by bylo daleko lépe, kdyby větší peněžní ústavy se ujaly agitace s tou energií, kterou projevují ústavy menší. Namítne se, že prospekty atd. nejsou jedinou formou propagandy. Ale neviděli jsme velké peněžní ústavy ani při jiné propagandě. Z velkých finančních ústavů jako by vanul vůči půjčce práce chlad a zdrženlivá rezerva. O půjčce se uvažovalo již před delší dobou; tehdy jsme mohli čísti názory, že tímto způsobem by se mnoho peněz nesehnalo, že by se sehnalo nejvýš půl miliardy. Jest dobře, že dosavadní výsledky upisování usvědčily tyto skeptiky, že jejich skepse byla přehnaná. Zdá se však, že tehdy nešlo jen o skepsi, ale že tyto kruhy — ať již z jakýchkoliv důvodů — si vypsání půjčky nepřály. A nepřály-li si jí tehdy, před měsíci, jest plně pochopitelné, že se nedovedly pustit s vervou do propagandy půjčky práce, když byla vypsána. Byli jsme svědky velké energie, kterou dovedli vyvinouti různí bankovní ředitelé, když šlo o zájmy bank, aby se dělo to a to ve prospěch bank, aby se do zákonů nedostala ta a ta ustanovení, zasahující do života bank nebo rušící pohodlný život různých činitelů v bankách. Tato energie byla velká a pozoruhodná. Nyní jde o zájem státu. Průmysloví i finanční kapitál dívá se z největší části na věc chladně, bez zájmu. Nebylo mnoho těch hlav našeho bankovního světa, které se daly viditelně do služeb půjčky. Kolik lidí se radí s bankovními řediteli o tom, jak mají uložit svoje peníze! Jest to přirozeno;

spoléhají na jejich znalosti a rady. Jak by účinkovaly také rady hlavních představitelů našeho bankovního světa, kdyby to byly rady jasné, kategorické! Ale to jsou věci, které se nezlomí přes koleno. Bude dobře si uvědomiti z dosavadního průběhu pětičky práce, že to byly široké vrstvy a jejich ústavy a organizace, které při upisování ukázaly poznovu svůj kladný poměr k státu. Ukazuje to, kde stát má svoje základy, svoji oporu, a kde — má také své závazky. V. G.

Debata o poslancích

Dvě věci se velmi často vytýkají poslancům a senátorům: jejich platy a to, že jest je málo vidět v plenárních schůzích sněmovny a senátu. S těmi poslaneckými platy to není tak zlé, jak se mnozí domnívají. Jsou poslanci, jimž mnoho z platu nezbude. Ale měřítkem tu nemůže být, kolik poslanci zbude po řadě srážek na prospěch strany, po řadě darů, jimž se nevyhne, i kdyby se vyhýbal, jak jen dovede. Směrodatnou pro posouzení může být jenom práce poslance nebo senátora. A díváme-li se na věc s tohoto hlediska, vidíme, že jsou poslanci, kteří jsou zadarmo ještě dosti drazi, a naproti tomu poslanci, jichž skutečnou práci nelze dobře oceniti, a která jejich platem není nijak dobře a spravedlivě honorována. Jest ovšem věcí stran, aby posílaly do Národního Shromáždění jen první svoji garniturou. Ale tu jest také potíž stran: nemá-li jejich druhá a třetí garnitura mnoho skutečně státnického ducha, má mnoho čipernosti, která jí pomůže do Národního Shromáždění spíše, než skutečný politický rozhled. Bylo by tedy dobře upustiti od generalisování a nehádati se o to, jsou-li poslanci honorováni dobře či špatně, ale jsou-li dobří, jsou-li špatní.

Druhá výtka poslancům jest, že málo chodí do schůzí pléna, a v tomto směru se chystá větší přítomnost. Mají být donucováni — i svými kluby — aby častěji chodili do plenárních schůzí. Navrhuje se, aby — v některých případech — byli trestáni i peněžními pokutami, nepřijdou-li bez omluvy do plenární schůze. Není sporu o tom, že tato přísnější opatření jsou s to zaplniti plenum daleko lépe, než jest tomu dosud. Jest ovšem otázka, pomůže-li se tím věci. Máme zájem jen na tom, aby poslanci seděli v plénu? Není tu snad mnoho příčin, pro které do pléna chodí zřídka a neradi? Často tam nechodí proto, že prostě nemohou, že jednotlivé stranické a jiné porady je plně zaměstnávají, že jsou zaplaveny spoustou intervencí, proti nimž každý mluví, ale jichž každý se dožaduje. Jest možno donutit poslance, aby chodili do pléna. Dosáhne se tím něčeho podstatného? Víme, že činnost parlamentu neleží v plénu. Přesunula se do výborů a porad stran a vlády, z nichž věci vycházejí téměř již hotové. Tím není řečeno, že tento stav jest jediným, který být může. Za dnešního systému, za systému stranického sotva se podaří dáti plénu význam, který by mohl, míti. Dr. Kříž v „Právo lidu“ velmi správně ukázal na to, že nestačí jen změna jednacího řádu. Jest nutno změnit techniku v plénu. Žádám-li od poslanců, aby chodili do pléna, musím jim dáti také záruky, že v něm budou něco platit, že v něm budou moci skutečně pracovat; zčásti jest to vina řečníků; je možno donutiti poslance, aby chodili do pléna; ale budou — proto — poslouchat se zájmem čtené proslovy, v nichž řečník — ať jakkoliv se snaží — nemůže říci nic, co by odporovalo dohodě, která již před tím a mimo plénum byla sjednána? Jako odkládáme někdy knížku, když jsme poznali, jak „to dopadne“, tak nemohou přitahovati projevy, jichž celkový smysl jest již známý. Tyto věci ovšem nelze uvést do pořádku jednacím řádem. Nad veškeré jednací řády: parlament ve svých výborech i ve svém plénu bude takový, jako jsou jeho členové. Nejlepší jednací řád nezaručí dobrou práci, bude-li poslanecký materiál podprůměrný. A i chyby jednacího řádu nemohou zabrániti dobrým poslancům v jejich práci, jsou-li k ní kvalifikováni, připraveni, odhodláni. V. G.

Národní demokracie před sebevraždou

Jedna část národní demokracie byla zas zachváčena nacionální hysterií. Čím je blíže bratislavský sjezd strany, tím se to otevřeněji projevuje. A ta část, která si říká rozumná a drží dnes politiku strany v rukách, ta se snaží zvítěziti, ne pevnosti své státotvorné a demokracické linie, ale nadbíháním všem těm Sísům, Hajnům, Rašínům juniorům a všem, které od fašismu dělí už jen to, že se nezdraví zvednutím ruky a nemají bratra Vůdce. S hlediska státu a jeho politiky by to mohlo být celkem lhostejné, jak se ty domácí boje v národní demokracii skončí. Dnes je už tolik státotvorných stran a tolik možností jejich pomocí vládnout, že vskutku na těch dvanácti národně demokracických poslancích nezáleží.

Dokud se však národní demokracie ve vládě udržuje a podle koaliciční zásady, že se všechna usnesení musí díti jednomyslně, i rozhoduje o politice státu, nemohou být všechny myšlenky této strany státu lhostejné.

Vedení strany totiž nadbíhá svým integrálním nacionálním tak, že hájí ve vládě už nejen pana Stříbrného, od něhož stále ještě doufá něco trhnout i za cenu volebního soucítění s ním, ale také fašisty. I když je to rozumným lidem neuvěřitelné, je to pravda. Vláda se na příklad usnesla (s ní ovšem i pan ministr dr. Matoušek), že už jednou zatočí s fašisty, komunisty, hakenkreuzery a šejdry ve státní službě. Rozhodla proto, že doplní služební pragmatiku státních zaměstnanců tak, aby mohla všechny zjevné nepřátele demokracického režimu krátkou cestou vyhodit ze služby bez nejjistého a zdoluhavého řízení disciplinárního. Všichni, kdo jsou si vědomi tohoto vnitřního nebezpečí, byli pro, neboť si uvědomili, že jde nejen o komunisty, ale především o hakenkreuzery, jimž Hitlerovy úspěchy a hranicemi nasadily hřebínek. Jediní, kdo se postavili proti, jsou národní demokraté, a to stejně křídlo fašistické, jako tak zvané křídlo státní. Pro klid ve vlastní straně chce tato vedoucí frakce obětovat zájem a klid státu. Pro pár fašistických funkcionářů, kteří přeběhli od národní demokracie ke Gajdovi a v jejichž kajicný návrat se ve straně věří, mají být tolerováni všichni, i hakenkreuzerští a komunističtí nepřátelé státu. Hesla o nepolitické administrativě, o vlastenectví, bezpečnosti státu, to všechno letělo rázem do starého haraburdí, jakmile se tu mohou vyrovnávat vnitřní stranické účty. Vr

Tvůrcem snadno a rychle

Zdá se, že umělci v literatuře počínají zase pociťovati, že díla jsou důležitější než lidé. Po vši pikantnosti, kterou skýtalo odhalování interesantních zákulisí osobních, po módní slávě mauroisovské a emilludwigovské, počíná se zase ujmáti objektivnější zájem o literaturu. Může jí to jen prospěti. Okolnost, že se zase objevují autoři, kteří cítí nutnost odpoutati své dílo od své osobnosti, postaviti je do světla samotné, beze všeho toho klímbimu a vši té noviny omáčky věčně opakovaných stejných frází o váženém autorovi a naději pisemnictví, tato okolnost může být jen přivítána. Bylo by zajímavou zjistiťi jednou, co by zbylo z naší mladé literatury, kdyby ty tenké svazčky lyrik a silnější svazky postřehů, jež měly úmysl státi se románem, byly zbaiveny stále zdůrazňovaných jmen svých autorů. Stejně zajímavým by bylo konstatovati, kolik z toho všeho by vůbec nebylo vzniklo anebo nebylo tištěno, kdyby autor nebyl cítil již povinnost ke „svému jménu“, aby dal o sobě vědět alespoň jednou nebo dvakrát ročně, a s úsměvem si pak přečetl v novinových recenzích, že ještě žije, a že se jeho „literární profil“ nezměnil.

Vezmete proto s upřímnou sympatií do ruky svazek essayí od neznámého autora, jenž se podepsal jménem „Petr Den“ na svou knížku „Tvůrcem snadno a rychle“ a vydal ji minulý měsíc v Praze. Nakladatelství připojilo v reklamních zprávách o této knize poznámku, že prý „Petr Den“ je pravděpodobně pseudonym dosud neznámého spisovatele, který je pro literaturu objevem. Tak jako Traven, zařídil si to i Petr Den stejně, že prý osobně zůstal neznámý i samotnému nakladatelství a dal si poukázati svůj honorář prostřednictvím právního zástupce, který je vázán mlčelivostí. Do knížky, která je na naší literární teoretickou a estetickou literaturu psána neobyčejně vtípně a humorně, se začtete velice rychle. Při vši abstraktnosti látky je tato knížka o tvorbě jednou z našich nejživějších moderních knih. S nevěsední znalostí života, biologie, medicíny, literatury a teorie umění odhaluje, že „veškerá tvorba, ať je jakéhokoliv druhu, podléhá týmným zákonům a řídí se týmními pravidly: že velky stavějí své buňky podle týchž zásad, jakých užívají stavitelé mrakodrapů: že spravovati veliké království je jako péci malou rybkou: že školák píšící »a« na své tabulce musí řešiti stejné problémy jako Rembrandt na svých obrazech: že porodní bolesti jsou v zásadě stejné, ať se jedná o zrození dítěte nebo nové myšlenky“.

Zmizel-li už autor, jenž v těchto essayích vystupuje velice osobitě a plasticke, pod abstraktním pseudonymem, musíme nesouhlasit s tím, že se kolem jeho osoby rozeznívá zase nový, stejně lomozný klímbim vydavatelský. Každému bude jasno, že jméno Petr Den pravděpodobně není pseudonym dosud neznámého spisovatele, nýbrž naopak, že je dílem autora, jenž už měl co dělat s tvorbou, se životem, s člověkem, a patrně s medicinou. Že tento autor se patrně dostal sám se svou tvorbou do psychologicky interesantní slepé uličky, že stojí jako umělec sám před sebou v rozdvojení, jednou jako autor, jak sám sebe

zná se všemi svými mezemi a svou exkluzivností, a po druhé jako úspěšné jméno knižního trhu, vyháněné do široké čtenářské popularity, jež mu nesvědčí. Zdá se nám spíše, že tento autor zůstává ve své hluboké knižce anonymní, aby unikl sám ze svého jména, a že se rozhodl jediné proto razit si cestu zase jednou jen svým dílem, tak jako tomu bylo na počátku dráhy, kdy ještě tvořil šťastně, uprostřed tajemství, jak hlásá jeho teorie. Petr Den mohl by se jmenovati třeba Vladislav V a n ě u r a, anebo jiným známým jménem, měl však důvod skrytí se do anonymity, a měli bychom si jí vážit. To krásné a veliké gesto, že literární dílo si má razit svou cestu samo svou objektivní vahou, by nemělo jeho nakladatelství kazit reklamou, která z tohoto gesta dělá pikantní reklamní motiv. Tato knížka, tak svěží a nová, a tak nabitá moudrostí, toho nepotřebuje. R.

Macharova literární mluva

Kdysi, dokud ještě psal J. S. Machar básně a své rvavé feuilletony do „Času“, imponoval mnoha lidem tím, že dovedl vždy pravou věc nazvat pravým jménem, že se nebál tak činit. Pravé slovo pro pravou věc se ovšem nesmí zvrhnout v nadávání, a to, co dělá Machar dnešní, není už nic jiného. Onehdy nám odpověděl v „Národních listech“:

Nejprve si postěžoval, že kde kdo se o něho otírá a jej kritikuje ale nepodepisuje se k tomu. Písmenka prý na něho útočí, samá písmenka, „zákeřnictví, skrývání se za písmenka taktika štěkajících psů“. To je tak: když Machar někoho napadne a vláčí po Stříbrného novinách, třeba i jméno presidenta republiky, to je literární projev. Kritikuje-li však někdo Machara, je zákeřník a štěkající pes. A hlavně ten, kdo Machara kritisoval pod svým plným jménem, udělal s tím smutnou zkušenost. Byl to, jak čtenářům „Prítomnosti“ známo, pan V. S., který se veřejně přihlásil že ta dvě písmenka znamenají Václav Gutwirth. Co udělal Machar? Napsal, že to by mohl každý říci, že V. S. byl Václav Gutwirth, a vynadal mu při tom holomku, pacholku a kdo ví čeho ještě. Musí se tedy pan Machar už s tím smířit, že lidé kritikuji veřejně dnes jeho úpadek až do nížin „Poledního listu“, nemají chuti dát ke svému jménu připisovat podobné lichůtky. Už dokonce ne po tom, co odpověděl v „Národních listech“ „Prítomnosti“. Napsal tam:

„Nějaké silně podroušené -už- v Peroutkově „Prítomnosti“ pustilo se do mne. Sebralo smetanu se všeho, nač odpovídám v předchozích rádcích, a klade mi řadu otázek. Celkem:

jak rošťák řve a lže a při tom je jako zouvák hlup a pitom.

... Pašol!“

Tak tedy odpověděl Machar na řadu našich otázek, týkajících se jeho dnešního politického přesvědčení a jeho minulosti. Protože tyto otázky zatajil, ale neodpověděl na ně, musí si ten rošťák a pitomec myslet, že Machar nemůže odpovědět, chce-li mluvit pravdu a nechce-li sám sobě dělat ostudu. už

politika

Ferdinand Peroutka:

Pro nic a za nic

Člověk, který pojme neoblíbený úmysl vydávat nezávislý časopis, ale není dost klidný a otužilý, nemá žádnou kvalifikaci pro svou úlohu a asi by se utrápil. Není to postavení pro citlivůstkáře. Nikdy se muži v takovém postavení nepodaří přechít si o sobě něco příznivého; jestliže touží po pochvale, věru se jí nenasytí; zato hrubostí je bezpočet. Poněvadž nepatří k žádné organisované tlupě, neplatí za spolehlivého, a nemá ho ani v normálních dobách nikdo rád, neboť hlavním zákonem jest: ruka ruku myje. Jedinou šancí poskytnutí mu jeho čtenáři: dovede-li je přesvědčit o své pravdymilovnosti, získá jejich důvěru, a to mu musí stačit. Jinak jest k tomu, aby kde kdo vybíjel si na něm komplexy své méněcennosti.

Žurnalisté ve službách politických partají dokazují, že být gramofonem politické strany jest jediná účtyhodná forma novinářství, a že být nezávislý je hanba a podezřelé. Jestliže pak se jim zardá, že se naskytla obzvláštní příležitost, aby neoblíbený představitel svobodného typu byl potřen, všichni se na něj sesypou a bijí s osobní rozkoší. Postrkují před sebou tu nebo onu záminku, ale v pozadí si myslí stále totéž: my ti dáme být něco jiného než my!

To je psychologická stránka onoho žurnalistického lynche, kterému jsem byl minulého týdne podroben ve stu časopisech od Šumavy ke Karpatům. Nemluvím o Slovácích: připouštím, že ti byli upřímně pobouřeni. Ale českým pánům kolegům se zardálo, že jim bůh dal vhodnou příležitost, aby ukončili svou starou partii s „Prítomností“. Mnoho požadavků se vyrojilo: abych byl zavřen, aby se mnou zabýval státní návladní, nebo aspoň aby byla vynucena změna v redakci „Prítomnosti“.

Popud k tomu všemu je znám: můj rozhovor s pěťským novinářem Ivorem Dénesem, který ve fantastické formě vyšel v „Reggeli Ujságu“. Kdyby páni chtěli být poctiví, řekli by si, že je vyloučeno, aby český člověk vzkazoval takové věci svým krajanům přes maďarský časopis, že, kdyby už chtěl něco takového říci, učinil by tak ve svém vlastním listě. Ale podstata situace je v tom, že poctiví být nechtěli, neboť by ztratili svou hůl. Dobře jim rozumím. Známe se.

Prohlásil jsem už, že článek Ivorův v „Reggeli Ujság“ je jeho výtvar, nikoliv můj. Podle mého mínění je to dost jasné a říká to vše, čeho je třeba. Ale tak lacino nebudu propuštěn. Je prý nezbytno, abych své dementi rozšířil, abych se více rozpovídal. Je-li to ve veřejném zájmu, musím tak učinit, ačkoliv se přiznávám, že jen s nechutí vyvracím před těmi lidmi něco, čemu oni sami beztak nevěří.

Dohromady je to známé divadlo: mnoho povyku pro nic a za nic. Každý, kdo četl citáty z Ivorova článku, musí vidět na první pohled, jestli není hlupák, že vrocím úmyslem muže, který to psal, bylo zplodit sensaci vem kde vem. Dočítám se nyní, že Ivor je dobrodruh, agent revisní ligy, že už také zkroutil a zfalšoval interview s rumunským zahraničním ministrem Titulescem. Já sám o něm nic nevím. Ale proč ti, kdo o něm tolik vědí, přisuzují pojednou tolik významu slovům muže, kterého sami označují za lháře a podvodníka? Vím, proč přisuzují: díky bohu za tu hůl, která jim přišla do ruky. Když už nemohou říkat nic jiného, říkají aspoň, že mám být opatrnější. O kolik, prosím, jsem povinen být opatrnější než rumunský zahraniční ministr?

Je třeba říci něco o okolnostech. Písmenko „H“ ze „Slovenského deníku“ se stará zejména o to, v jaké noční místnosti se rozhovor udál. Pokud znám osobnost, skrývající se za tou písmenkou, má asi strach, že jsem objevil nějaký veselý a jí neznámý noční lokál v Praze a nechtěla by o to přijít. Lituji, ale rozhovor se udál v mém bytě, a p. Ivor se také neohlásil jako člověk, který chce se mnou mluvit o revisi hranic, nýbrž mírumilovněji. V půl desáté večer přišel a poslal visitku, na niž připsal: „Vor vierzehn Jahren bekannt und Freund geworden.“ Poněvadž přes tuto na visitce tvrzenou okolnost mi jméno bylo neznámo a protože jsem měl jinou práci, dal jsem se

omluvit. Odešel, ale za chvíli zazvonil znovu a poslal nové poselství: letí druhého dne ráno pryč a velmi rád by si popovídal. Zdálo se mi, že je to sentimentální člověk, který si rád popovídá o starých časech, a přijímaje ho konečně, nevěděl jsem ještě ani, že je to Maďar. Jak patrně z těchto okolností, žádného revisionního spiknutí nebylo. Pokud se té staré známosti týká (i ve svém článku píše Ivor: „Peroutka byl před čtrnácti lety ke mně nejen kolegiální, nýbrž i skutečně přátelský a byl mi k dispozici po dobu mého pobytu v Praze“) je mi dodnes záhadou, je-li to pravda. Nepamatuji se na nic takového, ale poněvadž tehdy v Praze se potulovala kolem redakcí spousta ruských, německých, ukrajinských i maďarských emigrantů, jejichž obličej jsem dávno zapomněl, jest i možno, že jsem s ním opravdu mluvil.

„Rozmluva trvala až do ranních hodin,“ píše p. Ivor, a má skoro pravdu až na to, že to byla méně rozmluva a více jeho monolog. O otázce revise jsme z toho mluvili ne déle než dvacet minut. Tedy opět ne spiknutí. Pan Ivor vyprávěl mi všelicos: o Gömbösově znalosti češtiny, o malé uherské vesnici, kde ještě vůbec nevědí, že po válce bylo Uhersko rozděleno (uváděl to jako doklad, že revisionismus není zakořeněn v prostém maďarském lidu), o závodech v pití whisky, které vyhrál v Anglii, o žurnalistickém kousku, který se mu povedl při pádu letadla „Justice of Hungary“, darovaného Maďarskou Rothermerem: tehdy prý si vymyslel zprávu, že Mussolini po pádu letadla ihned prohlásil, že Maďarsku sám náhradou věnuje nové letadlo; nebyla to pravda, ale když ta zpráva prošla světovým tiskem, nemohl prý gesta milující Mussolini svět zklamat a opravdu letadlo daroval. Mezitím se mne ptal, nechci-li mu pro maďarské noviny dát nějaké informace o člancích o revisi, které v „Přítomnosti“ vyšly.

Viděl jsem v tom dobrou příležitost k čemusi: články ty byly v Maďarsku hojně citovány, a bylo tam „Přítomnosti“ připisováno nějaké důvěrnické nebo polooficiální postavení, jakého nemá ani nechce mít. Řekl jsem si, že by bylo dobře to vyvrátit, a pověděl jsem p. Ivorovi pravý stav věcí: že, ačkoliv si na mne odpůrci vymysleli nadávku „hradní žurnalista“, jedni proto, aby mne zdiskreditovali u radikálů, druhí proto, aby mohli hradu pro mé projevy tropit nepřijemnosti, není to pravda, nýbrž vědomě připravená a z intrikánských důvodů rozšiřovaná lež; že se nemohu honosit tím, že za mé články stojí nějaká větší autorita než mé vlastní myšlení; že o to ostatně ani nestojím, a že by tedy v Pešti se mýlili, kdyby z článků „Přítomnosti“ usuzovali na smýšlení oficiálních československých kruhů. Toto vzkázati do Maďarska považoval jsem za užitečno. Pan Ivor tuto informaci sice mlčky přijal, ale doma ji obrátil vzhůru nohama a napsal: „Peroutka je v politických vztazích intimus Benešův a presidenta Masaryka a proto je v Praze označován za hradního novináře.“ To je ovšem ničemnost, ačkoliv chápu, proč se jí dopustil: oznámiti Maďarům, že jakýsi muž v Praze dospěl přemýšlením k tomu a tomu, není žádná pořádná sensace; sensačnější je, řekne-li se, že za ním stojí ten a ten.

V dobré rozvaze uveřejnil jsem zde nedávno pod titulem „Prosba k hradu“ žádost, aby činitelé, tímto jménem označovaní, veřejně prohlásili, že mezi „Přítomností“ a jimi není žádná spojitost. Jsem vděčen za ohledy, pro které patrně tak dosud neučinili, ale nejsem citlivůstkář a snesu klidně, bude-li takové pro-

hlášení roznášeno jako mé zavržení a budou-li se mi titíž lidé, kteří se mi nyní vysmívají, že jsem hradní žurnalista, potom vysmívat proto, že nejsem hradní žurnalista. Ale není možno, aby pro mé články stále byly zlomyslně inscenovány aféry, do nichž jest zatáhován hrad. Někteří lidé nemají větší ctižádosti, než aby byli považováni za hláskou troubu někoho vysoce postaveného. Děkuji, já o to nestojím, a nedám se umlčet ani tímto rafinovaným způsobem. Nemohu si nechat dát košík na ústa jen proto, že některým se zlíbilo nazývat mne hradním žurnalistou a v pitomém intrikánství volat za mé projevy zahraničního ministra k odpovědnosti.

Testliže ještě jednou uvidím p. Ivora, jsem odhodlán dobře si všimnout jeho palce, abych prozkoumal ten podivuhodný orgán, ze kterého si dovede tolik vyucucat. Myslím na tyto věty z úvodu k jeho článku:

„V Praze v politických kruzích se mluví již o praktickém provedení revise. Benešova řeč má totiž svou předehru a sice velkorysé hnutí, které bylo s české strany zahájeno pro maďarskou revisi... Beneš svou řečí chtěl uspokojiti poslance a senátory, kteří jsou již přívrženci revisionistického hnutí, vedeného Peroutkou.“

Takhle může psát o našich poměrech jen někdo, kdo rovnou spadl s maďarského měsíce, poněvadž, jak každý u nás dostatečně ví, není na tom slova pravdy. Obraz dra Beneše, jak revisionistickou řečí spěchá uspokojit nedočkavé československé poslance a senátory, dokazuje, že vynalézavost p. Ivora je žalostná, neboť nedovede vyhovět ani základním pravidlům pravděpodobnosti, která přikazují nelhat příliš. Může někdo věřit, že takto převráceně jsem já ho informoval? Bylo by k tomu třeba, abych o Československu věděl právě tak málo jako on, nebo abych si toho večera vzal do hlavy říkat opak pravdy. Ale zajisté nikdo ani z těch, kdo na mne minulý týden sořtili, tomu nevěří. Proč tedy potom tolik pozdvižení pro článek žurnalisty, o němž se hned na počátku ukazuje, že si píše jen to, v čem se zalíbilo jeho fantasii?

Jak jsem již v krátkém dementi oznámil, pokládal jsem interview za skončený, jakmile mi p. Ivor sdělil, že nemůže v Maďarsku uveřejnit můj názor na imperialistickou roli Itálie v revisionistické frontě. Poněvadž se mi však přísně ukládá za povinnost oznámiti obsah dalšího „volného rozhovoru“ s ním, učiním tak v té formě, že ocituji věty, které mi klade do úst, a pak uvedu, co jsem ve skutečnosti řekl.

„Evropské hnutí,“ řekl jsem podle Ivora, „ukazuje, že jsme před válkou, a kdo zná okolnosti, ten musí také vědět, že jestli malé státy zde na východě zahájí válku, bude z toho zase bezpodmínečně válka světová. Tomu můžeme zabrániti jen tak, poskytneme-li ústupky. Z toho automaticky konkludujeme, že revise je nutná.“

Řekl jsem toto: jestliže vůbec kdy dojde k revisi, tedy nevyjde od států Malé dohody, ani nebude jen na nich žádána, nýbrž od velmocí, které nejdříve, aby šly příkladem napřed, budou revidovat ustanovení mírových smluv, jich se týkající. Motiv, který by je k tomu mohl přimět, bude obava před válkou a jejími následky, mezi nimiž za pravděpodobný považují rozšíření komunismu po celé Evropě. Každá válka by se dříve nebo později proměnila ve válku světovou, a je možno, že masy lidu, uvržené válečným utrpením do zoufalství, by daly přednost jakémukoliv východisku, třeba komunistickému. Klíč k situaci bude v rukou Hitlerových, Záleží na tom,

je-li on tak hloupý, aby toto nebezpečí neviděl. Problém Hitlerova rozumu bude hrát velkou roli pro budoucnost Evropy. Může se státi, že velmoci, sklíčené touto perspektivou, pokusí se raději jí se vyhnouti za cenu revise. Pak, ale jen pak, pod nátlakem a za vůdcovství velmocí, pohotových k revisi svých vlastních práv, přišla by na Československo chvíle k uvažování o revisi. K tomu nedojde brzy, dojde-li k tomu vůbec. Na jinou revisi jsme ani my v článcích „Přítomnosti“ nemyslíli.

„Beneš nemá práva,“ řekl jsem prý Ivorovi, „aby mluvil o tom, že my Češi za revisi musíme dostati protihodnoty. Co máme žádat od Maďarů? Maďary? Nač by nám to bylo dobré, když už i tak máme u nás tolik cizích živlů? Jsem toho mínění, jako ostatní přívrženci hnutí, že revise je nutná, ale bez protihodnot.“

Z toho je část dokonce pravdivá. Řekl jsem, že za žádných okolností si nedovedu představit, jaké území my bychom měli žádat. Jako stát, který chce být pokud možno národní, nemáme nejmenšího zájmu na tom, abychom zvyšovali počet německého nebo maďarského obyvatelstva v republice. Bylo by dokonce od nás pošetilé, přijmout to, i kdyby nám to někdo nabízel. Slovenské menšiny, které zůstaly v Maďarsku, leží tak hluboko v maďarském území, že bychom s nimi musili převzít většinu Maďarů, a to by komplikovalo naše vnitřní poměry. Proto myslím, že nikdo z nás netouží po maďarském území.

„Musím především říci — (odpovídá Peroutka) — že možná revisní plán Maďary neuspokojí, ale základem je, že s maďarské strany nebyly podmínky revise ještě nikdy konkretisovány... Pro nás je důležité jen to, že my nesmíme dát Maďarům Slováky, poněvadž by to mohlo zase vzbudit separatistické hnutí, což stát nemůže riskovat. Totéž platí o Dunaji, poněvadž Československo nemůže ztratit celou linii Dunaje.“

Řekl jsem: proč Maďarsko nekonkretisuje své požadavky? Stále mluví obecně o revisi, ale neříká, co si pod tím představuje. Proč? Snad proto, že i v Pešti se ví, že žádná revise, o které by se vůbec mohlo odvážit mluvit, nemůže Maďarsko uspokojit a zejména nemůže mít pro ně hospodářský význam?

Nato odpověděl p. Ivor: „To my víme, že nemůže mít význam.“

„Proč tedy Maďaři tak volají po revisi, když to vědí?“ ptal jsem se zvědavě.

„To jsou circenses pro lid,“ řekl p. Ivor a opět se napil koňaku.

Zádná revise, mimo tu nemožnou a obludnou revisi, která by jim vrátila Slovensko, nemůže pro Maďary znamenat nic podstatného, pravil jsem dále, protože Československo nemůže učinit ani jednu z těchto dvou věcí: vrátit jediného Slováka pod vládu Maďarů, což by navždy zničilo poměr mezi Čechy a Slováky, nebo zřít se Dunaje, který pro Československo znamená skoro tolik, co moře pro jiné státy. Poněvadž jsme vázáni těmito dvěma kategorickými příkazy a poněvadž bez jejich překročení nemůže dojít k revisi, která by stála za řeč, nemůže mít celá otázka revise pro Maďary jiný význam než prestižní.

„Území,“ řekl jsem prý dále, „musí býti odevzdána tak, aby oba státy dělily rozumné geografické hranice. Řadu území, jež mají býti vrácena, zahajuje Žitný ostrov, při němž je však nutno počítati s otázkou Dunaje, dále na východě dojde k vrácení větších území v okolí Lučence a Košic a konečně maďarské území, ležící na úpatí Karpat.“

Kdo toto (viz: „na východě dojde k vrácení...“) v Maďarsku četl, musil nabýti přesvědčení, že jsem

tady buďto diktátorem nebo nejlepší československý prorok. Ale tento pasus je obzvláštní trik p. Ivora. Povídal mi, že prý už existuje jakýsi československý program revise (čí jména při tom uvedl, neřeknu, aby z toho zase nebyla taková prázdná aféra), a když jsem se ho ptal, jaký je to program a co obsahuje, vypočítal mi právě: Žitný ostrov, území u Lučence a Košic. Potom to jako má slova vpravil do svého článku jako hlavní jeho ozdobu.

„My, revisionisté,“ děl jsem prý na konec, „jsme vedeni tou myšlenkou, že jestli to všechno nedáme dobrovolně, bude nám to odňato, což samozřejmě bude uskutečněno jen válkou. Podle našeho mínění musí revise sloužit míru a ne imperialismu. Jsem bezpodmínečným přívržencem revise, ale jen v tomto smyslu. Revisní hnutí může býti oddáleno jen tak, dokud je v Německu u moci Hitler. Jeho panství znamená pro Československo desetiletý klid.“

Tedy to všechno, silné revisionistické hnutí, jemuž stojím v čele, výrazy jako „my revisionisté“ nebo „jsem bezpodmínečným přívržencem revise“, jsou osobní vynálezy Ivorovy a odpovídají jeho živé fantasmii, jak jsem ji poznal. Právě poslední slova naší rozmluvy zdefraudoval. Řekl jsem: dnešní revisionismus není nic jiného než projev imperialismu; kdyby tomu tak nebylo, musila by se Itálie revise bát, ne ji přivolávat; za této situace mohla by nám býti jakákoliv území odňata jen válkou, kterou prohrajeme; západní velmoci nebudou dělat žádnou revisi s Hitlerem; nedávno řekl Chamberlain v anglickém parlamentě: „nevydáme ani jednoho Poláka této vládě“; Hitler zaručuje Československu desetiletý klid, poněvadž jeho metodami podařilo se mu utvořit proti Německu frontu, již by podlehl, i kdyby se směl odvážit dát při mobilisaci zbraně do rukou opozici, kterou tak krutě pronásleduje; není-li pošetilejší, než se odvažujeme myslit, je na nějakou dobu zaručen klid; Maďarsko ničeho nedocílí, bude-li setrvávat v této německo-italské frontě, která není tak silná, aby vnutila svou vůli Evropě; za dnešní situace nemůže žádný malodohodový stát na revisní aspiraci odvětit nic jiného než to, co Poláci řekli Němcům: pojďte si pro to!

To jest tedy vše, pánové, a křičeli jste docela zbytečně. Z toho, co jsem psal o revisi v „Přítomnosti“ dříve, nehodlám se při této příležitosti omlouvat ani to odvolávat. Mám-li nebo nemám-li pravdu ve svém odhadu budoucího vývoje evropské politiky, na tom nemůže nic změnit ta okolnost, že jeden pešťský novinář uznal za potřebno zkroutit má slova pro svůj časopis.

Byl jsem v této kampani s oblibou nazýván zbabělým. Podivný to obraz: sto nebo dvě stě statečných proti jednomu zbabělci! „Národní listy“, které při této příležitosti opět jednou ukázaly dosti už známý veliký rozměr své rozevřené agitační huby, žádají, abych v příští válce byl poslán do první linie zaplatit za svou zbabělost. Já vím. A pan redaktor „Národních listů“, který v míru popisováním papíru dostatečně prokázal statečnost, nebude mít potřebí ji znovu dokazovat ve válce a usídlí se v kriegspressekvartýru, a jednoho dne dá on, statečný, do novin zprávu, že jsem padl já, zbabělec. Jak protivní jsou tito frázisti. Jsou jisté zákony vkusu, a podle nich by pan redaktor „Národních listů“ neměl teď, uprostřed míru, zavádět diskusi se mnou o tom, kdo z nás obou při prvním výstřelu zajde strachem, poněvadž nemůže podat důkazy. Překvapení v té věci nejsou vyloučena.

Zdeněk Smetáček:

Vláda čtyř stavů

Proč je to reakční heslo?

Národní obec fašistická má prý v programu — jak vychází najevo při brněnském procesu — zavést v Československu vládu „čtyř stavů“. Stavovský stát je po celé Evropě hlavním heslem fašistického hnutí a přičiněním fašismu se stává programem reakce. Jako knihy, mají i hesla své podivné osudy. A heslo stavovství má snad osud ze všech nejpodivnější. Kdo by byl řekl, že je reakce jednou pozvedne na svůj štít? Co k tomu reakci přimělo? Co je na tomto hesle vůbec reakčního?

Základním principem korporativního, stavovského státu je požadavek, aby legislativa, anebo její část, byla s centrálního, podle obecného a rovného hlasovacího práva voleného parlamentu přenesena na stavovské čili odborové organizace (korporace), které by se podělily také o příslušné části administrativy. Tento požadavek, jak je ještě v paměti, býval před válkou v programu hnutí syndikalistického, které se počítalo a počítá k socialismu, dokonce revolučnímu a radikálnímu. Hnutí bylo domovem v italské sociální demokracii, a z něho vyšel také Mussolini. Teoretického vůdce mělo ve Francouzi Jiřím Sorelovi. Demokracii nemělo v lásce. Dávalo se na ni tak, asi jako dnes komunism, to jest mysli si, že demokracie platí jen pro syndikalisty a pro ty ostatní nikoli. Také pro stát mělo jen pohrdání. Až syndikalisté zvítězí, stát prostě zmizí a bude nahrazen autonomními tělesy syndikátů. Tato politická teorie udělala po válce velikou kariéru. Měla mocný vliv na komunism a zvláště na italský a všechen ostatní fašism. Stala se tak ku podivu nikoli pomocníkem, nýbrž hlavním odpůrcem socialismu a nástrojem reakce. Jak to přijde?

Poválečné reakci se především výborně hodil syndikalistický protidemokratism. Každá teorie, která proti politické rovnosti občanů staví požadavek diktatury menšiny, ať už se té menšině říká syndikát nebo strana nebo národ nebo třída nebo proletariát, se může stát nástrojem reakce. Stačí prostě změnit znaménka anebo provést menší doktrinální úpravy. To právě — víc v praxi než v teorii — provedl Mussolini.

Hlavní rozdíl mezi starou syndikalistickou teorií a dnešní fašistickou praxí je ve funkci státu. Starý syndikalism jej chtěl odstranit nebo aspoň zeslabit, kdežto fašism jej posílil a proměnil ve stát policejní. Ideálem starého syndikalismu bylo osvobození výrobních sil a vyrábějících (i konsumujících) občanů od státního poručnictví. Výsledkem fašistického převratu je neobyčejné zostření státního dozoru nad výrobou i spotřebou a zesílení hospodářské, nejen politické, centralisace. A to je, zdá se nám, bod, na nějž ve své přízni k fašismu navazuje politická reakce poválečná, které ovšem nejde ani o syndikalism ani o osvobození výrobních sil, nýbrž prostě o znovudobytí ztracených společenských posic a o zastavení demokratisačního procesu v evropských společnostech. V tomto bodě se reakce a fašistický syndikalism sešly a proto se staly spojenci. Výsledkem jejich spolupráce je zvláštní bastard feudálně kapitalistického vrchnostenského státu a syndikalistické revoluční demagogie, doplněný podle zemí a okolností antisemitismem, šovinismem a rasovou mytologií.

Vyhánět čerta belzebubem.

Takový je tedy největší beran, jímž se dnes buší do hradeb egalitářské demokracie. Míří však skutečně proti demokracii? Anebo se obrací — což by byl vrchol paradoxu a nedorozumění — nakonec proti těm, kdo je postrkují? Mám za to, že je tomu skutečně tak a že si dnes obhájci ani odpůrci demokracie této zvláštní situace neuvědomují. Aby jí porozuměli, museli by se podívat, co se pode jménem demokratické teorie a demokratické ústavy praktikuje. Podívejme se za ně.

Kdo proti demokracii polemizuje ve jménu stavovství a korporativismu, měl by si uvědomit, že v naší demokracii je právě tohoto stavovství *via facti* velmi mnoho a že je velmi odůvodněna otázka, zdali tak zvané nemoci demokracie a nespokojenost s demokracií nepocházejí právě z něho samého; zdali tedy stavovský teoretik nemluví konec konců sám proti sobě. Neboť, chce-li takový teoretik léčit nemoci demokracie fašismem, co to znamená jiného, než že chce na nedokonalé demokracii ještě více zdůraznit právě ty vlastnosti, které jsou podle našeho mínění zdrojem jeho nespokojenosti?

Nejvděčnějším předmětem fašistických nářků nad spuštěním demokracie jest — aspoň u nás — počínání politických stran. Fašisující nálady naší ulice jsou nejvydatněji napájeny ze zdrojů stížností na hospodaření politických stran ve státě a se státem, na jejich stranickost, to jest prospěchaření, pamatování jen na sebe a zapominání na celek. Naše strany — a to ještě ne všechny — jsou sice historicky původu ideového, programového, ale vyvíjejí se, jak bylo už často ukázáno, v organizace stavovské, snad trochu širší stavovské, než by si byl představoval syndikalism, snad skrytě a nepřímě stavovské, nicméně však svou praxí stavovské do té míry, že ani samy tuto vlastnost nemohou dobře popírat. Těmto stranám je svěřen stát. Po stránce legislativní úplně. Po stránce administrativní z velké části. Překážkou úplného zestraničení administrativy jest ovšem byrokracie, ale ta byla převzata ze starého státu a vychována ve vrchnostenských tradicích; a proto není protiváhou demokratickou, spíš naopak.

Snad se mi namítne: „Co tu pravíte o rozhodujícím vlivu stranické vůle ve státě, vztahuje se přece jen na administrativu, ale v legislativě je to jiné. Tam je rozhodujícím orgánem parlament, nikoli strana, a parlament je složen z mnoha stran; je to tedy nadřazený celek, a zákon je výrazem vůle tohoto celku a výsledkem součinnosti jeho částí. Vaše líčení by se shodovalo se skutečností jen tehdy, kdyby strany vydávaly samy zákony.“ Na to budiž odpovědí otázka: A nečiní to strany? Nevydávají často *de facto* samy zákonů, nebo přesněji: nevydávají se často zákony, přiměřené potřebám a požadavkům jediné strany? Je přece dostatečně známo, že metodou mezistranického jednání o osnovách není ani tak kompromis, který by nejlépe odpovídal požadavku, aby zákonem byla vyjádřena průměrná vůle nebo střední cesta, nýbrž spíše junktim. To znamená, že strany si prostě navzájem vyměňují souhlas s osnovami, které si předkládají, aniž se snažíly sladit svá rozdílná stanoviska na nějakém stanovisku třetím. Pustíš-li mi ty to, pustím já ti ono.

Anarchie stavů.

Zdokonalte tuto metodu, osvobodte strany od poslední překážky, kterou je jejich vůli k moci obecný parlament, a dostanete něco, co se bude velmi podobat vládě, lépe řečeno anarchii stavů. Dostanete čtyři nebo deset

korporácií, ktoré pújdou za svým egoizmom, neohlížajúc sa jedna na druhú, a ktoré budú eo ipso v ustávitelných konfliktoch, pri nichž sa budú častovať vzájomnými represáliami. Kde zůstane celek? A až tyto korporace přivedou svou bezohledností a svými ustávitelnými spory stát, to jest právě ten celek, na pokraj záhuby, co vám zbude jiného, než nechat stavy a korporace korporacemi a uhodit do tohoto zmatku železnou pěstí centrální, diktátorské vlády? A bude po stavech, po syndikalismu a po korporacích. Výroba a práce, které jste chtěli osvobodit, budou sešněrovány víc než v kapitalismu a čistým výtěžkem kolosálního pokusu bude bezohledná diktatura ve všech směrech, s nezbytným následovníkem v patách — militarismem. Čím více zdůrazníte ve státě přirozený stavovský partikularismus, čím více povolíte hospodářskému egoismu stavů — a nic jiného ve svých důsledcích korporativismu není — tím více budete nuceni zesílit ústřední moc, aby vám odstředivé síly tohoto partikularismu a egoismu nerozbily stát a nedaly mu zahynout v anarchii. Anarchie, nezapomínejte, je nejlepší živnou půdou pro diktaturu. Itálie je znamenitým příkladem toho, jak se korporativní program končí. Korporativismus tam vlastně zůstal na papíře, na způsobu hospodaření se zásadně nic nezměnilo, jenom státní moc byla posílena nebývalým způsobem a rozhoduje bez odmluvy ve všech oblastech života. Italští syndikalisté, pokud se nepřidali k fašistické straně, zalívají Mussolinimu, svému někdejšímu druhu, nejvíc právě to, že ze syndikalistického programu vlastně nic neuskutečnil a že místo něho zavedl jen policejní stát. Ale to je v povaze věci, jak jsme ukázali.

Ani u nás by to fašisté nepřivedli k ničemu jinému než k policejnímu komandu, kdyby se jim podařilo zmocnit se státu a kdyby ovšem mezi sebou vůbec měli lidi, kteří by mysleli ještě na něco jiného. Začátkem jejich vlády by bylo zesílení stranického egoismu a koncem diktatura strany jediné anebo spíše ještě nějaké kliky.

Fašistický požadavek „vlády stavů“ by měl smysl v důsledně individualistických demokraciích, tedy zejména ve Francii, kde politická stavba spočívá na vůli jednotlivců a nikoli na vůli stran nebo jiných korporací. Také ve Francii jsou ovšem fašističtí ideologové, ale politicky tam fašism nemá ani toho významu jako u nás. Jak to přijde, že se fašism nešíří tam, kde by byl opravdovým protikladem vládnoucí soustavy, nýbrž tam, kde individualistická demokracie není domovem, to jest ve střední Evropě? Čím méně kde bylo opravdové demokracie, politické svobody a občanského uvědomění, tím více je tam fašismu. To je pravidlo, které bychom si mohli s nevelikými výjimkami ověřit na zemích střední a východní Evropy. Tento poznatek by měl nabádat k velké opatrnosti všechny, kdo jsou v pokušení podléhat ideologii korporativismu a považovat jej za systém budoucnosti, který jednou nahradí individualistickou demokracii. Měli by si dobře promyslet otázku, zdali korporativismus není spíše znamením politické nevypjatosti než novým a pozitivním programem pro budoucnost.

Na to by ukazovalo zvláště malé a primitivní pochopení, jaké má korporativismus pro stát — ve své teorii ovšem. (V praxi, jak jsme viděli, se tento teoretický nedostatek mstí nezbytným přeháněním funkce zapominaného státu.) Korporativismus totiž chápe stát jako pouhou organizační (nebo spíše juxtaposici) hospodář-

ských partikularismů, anebo jej nanejvýš definuje jako zvláštní „stav“ vedle ostatních, což prakticky znamená, že dává ostatní stavy na pospas vrchnostenské byrokracii. Ale stát není jen juxtaposice stavů nebo zvláštní stav; je také organizační obecných zájmů kulturních. Všecky ty rozmanité čistě hospodářské teorie státu jsou příliš úzké. Stát je historicky něco jiného než organizace hospodářská. Tou se teprve v moderní době stává. Vyvolejme si jen zběžně v paměti rozmanité nehospodářské funkce státu — věda, náboženství, umění, školství atd. — a uvidíme, jak je čistě ekonomické pojmání státu úzké a povrchní. Jak chcete tuto všecku péči směstnat do „čtyř stavů“? Je to asi tak, jako byste řekli, že zásobování má nahradit všecky ostatní složky armády. Je jistě důležité, ale není to všecko.

Naznačili jsme, že v naší politické praxi se už uplatnily některé rysy korporativismu. Abychom však naši demokracii nekřivdili, musíme připojit omezující poznámku. Stát u nás sice de facto, i když to, jak víme, není podle ústavy, spočívá na stranách, tedy na korporacích. Ale tyto strany, přes svou ostře stavovskou povahu, jsou podle psaných programů přece jen organizace politické, lze se do nich svobodně přihlásit a svobodně vystoupit, nikdo není zákonitě nucen, aby se v nich organizoval, a co hlavního, projevíly posud tolik smyslu pro celek a tolik demokratického smýšlení, že se dovedly navzájem dohodnout, aniž by potřebovaly diktátora. Naděje naší demokracie je v tom, že toto smýšlení bude dále rozvíjeno a zdokonalováno, a že přestanou různé druhy stranických monopolů, které ve veřejném mínění demokracii — té ovšem neprávem — tolik ublížily.

Dnešní korporativně fašistická nálada je mnohem víc příznakem společenské nemoci než doktrínou, která by slibovala uzdravení. Má všecky znaky patologického infiltrátu: nejasnost myšlenek, nedostatek programu, sdělné, nakažlivé šíření. Prorůstá jako houba politickým organismem, změkčuje jeho kosti a rozrušuje jeho vazivo. Tváří se jako universální lék, kterým se stačí namazat, aby společnost kypěla zdravím, a zatím to je ubohý plod politické nereálnosti a zmatenosti. Je to typický příklad politiky čtvrtého řádu, která vymýšlí mechanické prostředky na úpravu společenských vztahů tam, kde selhávají první předpoklady všeho lidského soužití — sebevláda a odpovědnost.

Politická mládež

V. Mládež strany lidové.

Organizace politické mládeže československé strany lidové jest teprve ve vývoji a musí proto, aby získala půdu, vystupovati zvláště agilně a zvláště radikálně. Její radikalismus vztahuje se především na otázky nacionální. Mladí lidovci nazývají se také „třetí generací“. Třebaže jsou v ostrém boji s českými fašisty, přece jen vnucuje se myšlenka na analogii Hitlerovy třetí říše. Česká klerikální mládež zavedla ve svých organizačních metodách, které při svém strohém konservatismu v oboru náboženském mají značnou podobnost s Hitlerovými bojovnými formacemi. Na venek usiluje o společný postup se slovenskými lidovci, při čemž chce tvořiti jakýsi politický střed, aniž však tento plán nalezl na druhé straně souhlasu. Při tom dospěla klerikální mládež daleko silněji než mládež agrární a národně demokratická na pravo. Ro-

stoucí radikalismus uvnitř lidové strany lze v neposlední řadě vysvětliti tím, že jeho páteř tvoří mládež, deroucí se vzhůru.

Při tom vývojové tempo mládeže jest velmi ostré, což je znamení, že našla připravenou půdu. Třetí generace vznikla tak říkajíc přes noc. Předseda strany Stašek, když roku 1929 s věcí začal, neměl jistě tušení, že práce bude tak snadná. Rozhodnutí založiti organizace mládeže bylo do značné míry těžké a bylo učiněno, poněvadž k tomu nutily úspěchy ostatních stran při organisování mladých. U kolébky hnutí katolické mládeže nebyly ovšem ani pokrokové ideje, ani sociální. Lidová strana, když zahájila agitaci mezi mládeží, nezastírala ani v nejmenším svého konservativismu. A hle, mládež, která, jak se říká, slyší dnes jen na radikálně pokroková a společensky převratná hesla, dala se do značné míry získati pro stranu lidovou a její zájmy. I to je doklad, jak silná je snaha mladých lidí uplatniti se v politice. Právě v dnešní době velké nezaměstnanosti zdá se mládeži strana jediné místo, kde se jí otvírají možnosti k vzestupu. Až na některé měšťanské, zastaralé a v úpadku jsoucí strany vycházejí všechny strany mládeži v tomto směru vstříc. Tím lze vysvětliti také rozvoj politických a úpadek nepolitických organisací mládeže, nejen u nás, ale v celém světě.

Po tříletém trvání má organizace lidové mládeže pouze v Čechách 9000 členů. Na Moravě vzrůstá stejná organizace, pod jménem Omladina. Úspěch „třetí generace“, který namnoze jde na úkor jiných politických organisací, zvláště také komunistů, ale i národních socialistů, je založen na tuhé organisací činnosti jejich vůdců a na autoritativním vlivu strany. Vybudování organisací bylo velmi snadné, neboť strana dala na to potřebné peníze. Z mladých funkcionářů strany utvořil se nejprve základ, mladí lidé byli podle široce založeného plánu posíláni na venkov, kde zakládali místní organizace za pomoci důvěrníků strany. Kněžstvo nebylo při tom příliš nápomocno, namnoze se chovalo dokonce odmítavě, až na několik mladých kněží, kteří se hnutí horlivě zúčastnili. V několika týdnech bylo tímto způsobem založeno přes 200 místních organisací. Kdežto z ústředního sekretariátu byly stále zakládány nové organizace, zvěšovaly se dosavadní agitaci ve svém okruhu. Strana pečovala, aby horlivost vůdců mládeže neochabla a měla stále připraveno dostatečně prostředků k tomuto účelu. V roce 1931 bylo dílo již tak daleko, že se mohla začíti soustavná výchovná práce ve velkých rozměrech. Bylo již tehdy 754 místních skupin, které měly 743 funkcionářů a 7210 členů. Byla zřízena pionýrská škola, která, vedena politicky vzdělanými mladými lidmi, měla tvořiti údernou skupinu hnutí. Požadavky, které na její členy jsou kladeny, jsou značné. V podstatě běží o jakýsi způsob korespondence mezi sekretariátem a stranou s jedné a žáky pionýrské školy s druhé strany. Dva vedoucí funkcionáři strany napíší každý měsíc delší článek o časových a zásadních otázkách, tyto články rozesílají se pak ve formě brožury většinou o 16 stranách na jednotlivé místní skupiny. Podle vzoru těchto článků píší žáci sami své myšlenky o těchto otázkách. Každý žák musí měsíčně dodat dva delší články, které sekretariát klasifikuje a zařazuje do rejstříku. Ročně vystavují se vysvědčení. Témata článků jsou na příklad: „Katolické kulturní spolky“, „Úkol státu k ozdravení společenských poměrů“, „Solidaritou a sociálním mírem k lepší budoucnosti“, „Jak se stanu řečníkem“, „Obnovou rodiny k obnově společnosti“, „Odborové a hospodářské organizace“, „Poměr mezi výrobcem a spotřebitelem“ atd. Jest zajímavé, že úroveň žákovských prací je značně vysoká.

Před tím, než byla pionýrská škola, omezovala se činnost mládeže převážně na otázky náboženské. Od založení školy vzrostla však politická činnost, přece však jen hlavní práce

jest na půdě církevní, ač politická činnost vystupuje stále do popředí. Konají se sbírky, ve kterých mohou žáci pionýrské školy vyniknouti. Jde o to, aby organizace mládeže byla pokud možno nezávislá materiálně na straně. Také trochu sportu se provozuje, ale tělesná výchova se přenechává katolickému Orlu. Povinnost příslušníků mládeže jest pravidelně navštěvovati služby boží. Mladí jsou v náboženských otázkách pravověrnější než staří a vytýkají namnoze straně, že zanebývá právě tyto věci. Cílem hnutí jest vybudování katolického státu.

Problém socialismu pro mládež neexistuje, což však neznamená, že nemá zájmu na otázkách hospodářských. V politice chce být aktivním elementem v životě strany. Toho cíle již do značné míry dosáhla. Posledním sjezdům lidové strany vtiskla mládež ráz. Ovládla sjezd tak, že Msgr. Šrámek byl nucen ji poněkud zchladiti prohlášením, že mládež, která by chtěla vnášeti do strany neklid, nemá pro ni ceny. Politicky chce býti mládež jakousi obdobou německého centra, aby byla nárazníkem proti fašismu. Z toho důvodu zápasí, zatím co strana zůstává více v pozadí, o jednotnou frontu českých a slovenských katolíků a nedává se zastráhati ani odmítavou odpovědí Slováků (Tiso: „Slovanský evangelík jest nám milejší než český katolík“.) Mládež spatřuje v utvoření tohoto bloku veliké posílení politického katolicismu v Československu, neboť obě katolické strany dohromady tvořily by největší stranu v parlamentě a mohly by si činiti nárok na předsednictví vlády a důležité resorty.

Organizace katolické mládeže jest sice organickou součástí strany a nemá zvláštních svazů, počívá však dalekosáhlé svobody ve své činnosti i ve svých projevech mínění, zvláště od té doby, co početně zesílila. Strana vysílá zástupce, obyčejně předsedu strany Staška nebo ministra Dostálka k důležitým poradám a schůzím mládeže. Naproti tomu účastní se zástupci mládeže všech důležitých porad a shromáždění strany, při čemž vystupují nikoliv jako statisté, ale jako rovnocenní aktivní politikové. Převážný politický význam mládeže vysvětluje se také vysokou věkovou hranicí, která dosahuje 35 let. Pokud jde o povolání členů organisací mládeže, překvapuje silná účast proletářského a malozemědělského živlu (25 a 40 procent) a nepatrný počet příslušníků středního stavu (12 procent). Hnutí katolické mládeže podle svých snah a cílů může býti označeno jen za měšťanské, podle svého složení má však značně proletářský ráz, kterýžto živel ostatně převládá i ve straně samé. Z organisovaných mladých katolíků bylo na 3000 bez zaměstnání.

T. z.

literatura a umění

Karel Čapek:

Literatura a mravnost

V diskusi o kritice jsme slyšeli už několikero oddechnutí, že spor je u konce. Obávám se, že toto oddechnutí je předčasné. „Nebyl nikdo usvědčen z nepoctivosti ani z korupce,“ libuje si jeden z kritiků, „nebyl jmenován ani jediný talent, jehož kritika umlčela, nebyl dán ani jediný iniciativní popud pro kritickou metodu či praxi, nebyla ani oddělena zrna od plevy.“ Čili „nic se nestalo“, jak řekl kdysi lapidárněji jeden primátor.

Nezávidím nikomu uspokojení z toho, že „se nic nestalo“. Byl bych v tomto případě raději, kdyby se něco

stalo, kdyby na příklad kritikové z povolání místo advokátské obhajoby běžné kritické praxe nám řekli něco kloudného o funkci kritiky. Nečetl jsem všechno, ale zdá se mi, že popsali v té diskusi dost papíru; tvrdí-li nyní, že výtěžek sporu je nulný, říkají tím zřetelně, že oni sami nenapsali k věci nic, co by stálo za zapamatování. Patrně nemají co říci — jinak by spor nebyl pro ně marný; uvítali by v něm aspoň příležitost říci, co je kritika a čím je jím. Ale nic se nestalo, a ti páni z povolání jsou s věcí hotovi. Nemají do ní dál co mluvit.

Ale ne ti druzí. Pro nás druhé není otázka kritiky a kritičnosti vyřízena a netýká se jenom knížek a premier; pro nás spor hodnot nebude zajímavou osobní záležitostí, nýbrž věcí skutečnosti a poznání, pravdy a omylu, intelektuální odpovědnosti. Budiž konstatováno, že kritika z povolání se této odpovědnosti zřekla. Tím diskuse přechází do jiných rukou.

Em. Rádl položil v „Přítomnosti“ otázku, co znamená mravní odpovědnost, co znamená především povinnost demokratická pro spisovatele; podle jeho „prostého, snad šosáckého“ názoru „jako básník nepřestává být básníkem, když vypravuje svým dětem pohádky, tak nepřestává být občanem, otcem rodiny, slušným členem společnosti se všemi jejími závazky, když bere do ruky básnické pero“. Tento názor není ovšem tak prostý, jak vypadá. Pokud mne se týče, žádal bych pro spisovatele tu nejplnější odpovědnost a ukládal bych literatuře nejvážnější povinnosti. Ale, jak známo, „být občanem, otcem rodiny, slušným členem společnosti se všemi jejími závazky“ znamená něco radikálně jiného v Rusku, něco jiného v Německu nebo Itálii, něco jiného u nás; různé jsou ideály, které se tu nebo tam ukládají výchově a obecnému věření. Pochybuji, že by prof. Rádl (kdyby ho osud uvrhl do jiné země) byl ochoten být slušným členem hitlerovské společnosti se všemi jejími závazky, a že by za tím účelem bral do ruky filosofické pero; obávám se, že by spíše byl z těch autorů, jejichž knihy jsou páleny ohněm nebo vymítány z knihoven jako díla špatných občanů a nehodných otců rodin. Odpovědnost literatury je vážné téma; ale dnes by bylo neméně aktuální mluvit také o svobodě a nezávislosti literatury a ohradit se proti tomu, aby svoboda myšlení a slova směla být rušena ve jménu společenských závazků a vládnoucích názorů. Literatura může být vnitřně odpovědná jenom tam, kde je svobodná; bez svobodného rozhodování, bez volnosti svědomí a ducha není žádné pravé odpovědnosti. Každá reglementace literatury, ať ji vykonává politická moc nebo církev, moralism nebo móda, společnost nebo kritika, je zásahem do intelektuální i mravní odpovědnosti literatury.

Ještě se vraťme k Rádlově otázce, přestává-li být spisovatel slušným členem lidské společnosti, jakmile bere do ruky básnické pero. Rozumí se, že ne; ale musíme se ještě dohodnout o tom, co je to „společnost se všemi jejími závazky“. Není-liž pravda: společnost, to jsou ta k e zvyklosti a konvence, předsudky a módy, fráze, pověry, lži a pokrytectva, šablony a přežití normy, nedostatky rozumové i citové; je ctí literatury a filosofie, že až dotud tak často r e v o l t o v a l a proti společnosti a rušila ji v jejím zphodlnění. Hleďte i zrak, i sluch má sklon ke konvenčnosti; tu přichází nové malířství nebo nová hudba a rozbíjí toto zmechanisované a netvo-

řivé vnímání. I živá řeč se stává soustavou ošoupaných a prázdných slovních mincí; tu zase básnictví ruší konvenci společenského jazyka a vrací slovu jeho původní výraznost. Nic naplat, umění je řád i vzpoura, je tím obojím z moci a milosti tvůrčího života; tryská z hloubi své doby a zároveň překonává to, co v ní je malé, omezené a neživé. Splnit „všechny závazky společnosti“, to je privilej kýče; právě umění překračuje, co je dáno společností a dobou. V prvé řadě umění obohacuje život, neboť stále nově objevuje živoucí skutečnosti a možnosti. Jsem si vědom toho, že pravím-li „život“, kladu tím něco, co nějak uniká mravní kvalifikaci; život je, jak se říká, mimo dobro a zlo.

Ano, ale život člověka ne. Život člověka je skutečnost mravní, ať chceme nebo ne. Protože je to skutečnost duchovní. A protože je to skutečnost sociální. Čím je cokoliv lidského duchovněji a sociálněji, tím silnější a vážnější etický nárok na to klademe. Jsou některá umění téměř fyziologická; nebudeme kompromitovat etické ideály tím, že bychom je poslali dělat kázání radostem smyslů. Ale čím výš umění vystupuje na žebříku duchových a sociálních úkolů, tím přísnější odpovědnost na sebe bere.

Prosím vás, jaká odpovědnost. Komu odpovídá umění: obecnstvu? kritice? dějinám? Úspěch u obecnstva bývá v obráceném poměru k mravní ceně díla; soud kritiky bývá jednostranný, pedantní nebo jalový; a soud dějin přichází trochu pozdě. Literární dílo je odpovědné samu sobě: může být nemravné, ale za to platí svou vlastní malostí; může být moudré a hluboce mravní, ale jen tehdy, bude-li velikým dílem básnickým. Řečeno upřímně a bez estétství: není nemravného umění. Krása, dokonalost, velikost nemůže být nemravná, protože nemůže být duchovně a lidsky malá, malicherná a nízká. Existuje nemravná literatura; ale jdeme-li věci na kloub, přijdeme na to, že ta amoralita je zároveň uměleckou nepravdou; že se v ní vyjadřuje jistá povrchnost nebo schválnost, papírové hračkářství, póza, provokace, neprožitost nebo snaha o zajímavost; nebo že je to nepřetavená struska osobního života, nějaká vnitřní zborcenost a malomyslnost, která pokřivuje i dílo. Kýč bývá mravně hrubý ze své vlastní tuposti a malosti, literátština bývá immorální z vypočítavosti, ale právě básnictví není nemravné, tak jako není nemravná pravda. Bylo by těžkým nedorozuměním, kdybychom s prof. Rádlem putovali od díla k dílu a měřili, které je mravnější. Starejme se o to, které je umělecky dokonalejší a hlubší, ve kterém je poznáno, zformováno a zhodnoceno víc z věčného lidství.

Kdyby si papírový, lživý, netvořivý spisovatel vypůjčil pro své dílo sebe krásnější etické ideály, bude to dílo mravně bezcenné, protože ty mravní hodnoty v něm budou jen zmalicherněny, zploštěny a zbaiveny života.

Ale básnictví nelze předpisovat žádný mravní standard: ne proto, že je mimo dobro a zlo, ale proto, že si m u s í na svou vlastní pěst razit cestu k mravním hodnotám. Básnictví není pastorec, nýbrž hledání a objevování. Básník není učitel, ale, jak říkala antika, vates. Jeho dílo je vidění věcí, jež jiní lidé možná budou vidět po něm. To mu ukládá závazek: vidět skutečně, vidět pravdivě a jasně, dívat se pozorně a vlastním očima, zírat daleko a obzírat široce; neklamati, nehrát si, ne-

povídat lži o něčem, co nezná nebo po čem mu nic není. Básník spolutvoří svět, v němž lidé žijí; nedává jim pouček, ale rozšiřuje a naplňuje obsahem jejich skutečnost. Za to je literatura eticky odpovědná, činí-li tuto skutečnost hlubší, moudřejší a lidsky cennější, naplňuje-li ji životem nebo papírovinou, poznáním nebo verbalismem, láskou nebo lhostejností. A za to je eticky odpovědná i kritika, aby uváděla jistotu v tento svět duchovních skutečností, aby vypěstila v lidech zkoumající a třídící zkušenost literární. V tom smyslu je funkce kritiky stejně tvořivá jako funkce básnictví; neboť má podíl na skutečnosti, v níž žijí a se kterou se obeznamují duše lidí.

Otto Rádl:

Návrat ze Sovětska

Dialog okolo filmu.

Nebyl zhotoven dosud ani jediný zvukový film. Zvukový film: to znamená vnitřní zákonité spojení zvuku s filmovým obrazem, kánon, v němž se oba doplňují, v němž jeden vyplývá z druhého a je jím umocňován. Dosud se režiséři omezují na to, že postaví zvukovou aparaturu spolu s obrazovou kamerou vedle zvučícího předmětu nebo mluvícího člověka, a zachycují je. Mají neuvěřitelnou radost z poznání, že: jak se do aparatury volá, tak se z mikrofonu ozývá. To je samo naplňuje blaženou spokojeností. Se zvukem neudělal ještě žádný režisér nic jiného, oni se nad ním vůbec ještě ani neměli kdy zamyslet, tak jsou ještě docela zaujati reprodukční schopností aparatury, že se ani ještě nepokusili přiblížit jejím mocnostem tvůrčím. Oni nemají rádi, když se jim to říká, ale jednou musí konečně tahle pohodlná idyla přestatí. . .“

Premýšlíme o tom spolu na terase nad řekou, nahoře je jarně modré nebe a dole tančí lidé mezi stolkami, vypadá to trochu jako poslední scéna z Clairova filmu „A nous la liberté“. Karl Junghans je docela stržen námětem a nezadržitelný ve svém hovoru, protože to je právě téma, na které si vyšel do lesa. Vyšel si na ně totiž až od Lessingova „Laokonta“, od oné podivuhodné knihy, v níž najdete všechno pro techniku literatury, básnictví, malby a sochařství a zvukového filmu. Starý Gotthold Ephraim Lessing napsal filmovou estetiku; je třeba jen umět trochu číst a pochopíte to. Karl Junghans o tom píše knihu „Lessings Laokoon und der Tonfilm“, která asi do roka vyjde, a věří, že tím konečně postaví filmovou estetiku vůbec na pevnou půdu. Béla Balász ani Rudolf Arnheim to neudělali.

Pětatřicetiletý Karl Junghans je bývalý německý avantgardista, a my k němu máme docela zvláštní vztah: udělal nám totiž ve svém všedním dramatu „Takový je život“ náš nejlepší německý film. Po něm ztrávil asi rok v Africe, kde natočil s letcem Udetem krásný film „Prchající stíny“, z něhož nikdy nezapomenete na scénu, v níž prchají před aeroplánem, letícím nízko nad zemí, stáda antilop, buvolů a zeber, a kde jedině lev se odváží útočit proti neznámému mechanickému dravci. Od té doby má již za sebou dva roky práce v sovětském Rusku, kam byl pozván k inscenaci velkého ruského filmu „Black and white“, filmu o dvou rasách, o černoších a běloších v Americe, filmu, k němuž si napsal námět a připravil všechno k natáčení, k jehož realizaci však nedošlo, jak jsme se dočetli i v našich novinách, protože námět podle názoru americké mise v Moskvě by byl mohl ohrozit dobré vztahy mezi Sověty a Spojenými státy a poškodit ruský export. I vrátil se skoro po

dvou letech Junghans se svou ženou do Evropy, a vycítil z jeho slov skrývanou skepsi k politickému filmu. Vrátil se přímo do Prahy, k níž ho poutá jednou v ní ztrávených šest měsíců a touha realizovat tu svůj pražský film, který si v posledních dvou měsících napsal.

Groteska kolem nejlepšího českého filmu.

Jeho první pražský film, „Takový je život“, byl napsán už roku 1925. Roku 1929 se Junghans vypravil do Prahy asi se čtyřiceti tisíci korunami, aby film realizoval. Angažoval Pištěka pro úlohu pijáka otce, Maranovskou pro hlavní postavu matky, Ženíškovou pro jejich dceru, děvče z holičské officiny, Zilzera pro roli milovníka, Fialu pro barového pianistu a Plachtu do role krejčího. Natočil s nimi obraz ze života malých pražských lidí, bezútešně pravdivý a současně dravě silný svou důvěrou v nezmarý život. Ještě nikdy nehráli pod našimi diletuujícími režiséry naši herci tak prostě a tak strhujícím způsobem, tak „rusky“ a monumentálně. Jakmile přišel s Junghansem režisér umělec, ukázal náhle ve svém filmu všechny své herce jako skvělé umělecké individuality: později ani jeden z nich už nedostihl své výše v tomto filmu. Scéna po smrti matky pradleny, v níž celá zoufalá neútešnost byla vyjádřena jedině pohledem proti obloze, již kříží šňůra s pomalu vylajícím prádlem, ta scéna patří k nezapomenutelným a největším ve filmové tvorbě.

V srpnu 1929 byl tento film dokončen. Po devět měsíců ležel v Praze, viděli jej postupně všichni naši tehdejší podnikatelští magnáti: pan Degl řekl, že by se to nikomu nelíbilo, pan B. Heller pravil, že se s takovou věcí nesmí před obecnost, p. Auerbach prohlásil, že tohle nekoupí nikdo na světě, ani ne za těch nepatrných 100.000 Kč, jež film stál se vším všudy. Jeden žižkovský restaurátér, jenž do filmu vložil část kapitálu, aby si mohl zahrát roli hostinského (tak se dělaly u nás filmy), přišel ovšem o svůj vklad stejně jako Junghans o svých čtyřicet tisíc. Výrobna byla v úpadku a negativ filmu získali na konec věřitelé.

Tu spatřil jednu kopii tohoto filmu v Berlíně mladý kritik Dr. Hans Sahl, jenž je teď trvale usazen v Praze, a napsal o něm nadšený článek do „Montag Morgen“. Odpoledne ještě si dal „Takový je život“ předvésti ředitel Brodwitz z Ufy, za týden jej hrál na Kurfürstendammu, byl to jeden z největších berlínských úspěchů, do měsíce film po svrchovaně nadšených kritikách byl prodán do čtrnácti států a ve Švédsku, Dánsku, Norsku, Francii, Anglii, všude představoval první užití avantgardních metod v dějovém filmu, představoval „fenomenální český film s mistrovskými herci světového formátu“.

Ten, kdo se nejvíce divil, byli jsme my zde v Praze. Denně přicházely nové kritiky, a u nás se film již před rokem natočený nemohl ani dostat do kin. Zatím však přišla první produkce zvuková a premiéra filmu v bio Roky a Flora přešla bez povšimnutí. Mezi těmi všemi zvukovými revuemi si z kritiky tohoto filmu skoro ani nikdo nevšiml.

Technicky byl to první film u nás natočený na panchromatickém materiálu: točil se v atelieru na Kavaliřce v květnu roku 1929 přesně 14 dní, za dalších 10 dní byly dokončeny exteriéry. Protože nebylo v atelieru vůbec stropních světelných těles, zhotovoval se ad hoc spojením a sbitím osramových žárovek po 500 svíčkách po 10 kusech, pod ně se pak podlepoval staniol, do jakého se balí čokoláda. Velká scéna narozenin s 250 různými fotografickými záběry byla nafilmována za 18 hodin nepřetržité práce v jediném dnu. Film by byl mohl vynést u nás čtvrt milionu, kdyby naši podnikatelé byli měli tolik v hlavě, kolik měl jeden z ředitelů Ufy v malíku.

(Tato typická historie není ovšem naprosto ojedinělá v naší tvorbě: režisér Machatý, jehož „Eroica“ je vůbec náš ve světě nejúspěšnější film a vynesl na milion zisku, chodil s kompletním scenariem tohoto příběhu a s podrobně nakreslenými obrázky každé scény po všech našich filmových podnikatelích od prvního do posledního. Všichni do jednoho mu po přečtení napsali posudky, které by je dnes uvedly do rozpaků při otištění. Konečně režisér byl nucen svůj film financovat sám. Teprve když lidé ve světě potvrdili, že se takovéhle nové filmy úspěšně prodávají, vrtěli naši výrobci v údivu hlavou. Vrtí svými hlavami dosud, a tomuto jejich sklonu děkujeme za to, že český film sedí dosud na tomtéž místě, kde se přilepil před patnácti lety.)

Na terase nad řekou.

Vyprávíme o tom spolu na terase na řekou, dole jezdí lodičky, a tovaryška Klára Junghansová, mladá sovětská občanka s plavými vlasy, tanečnice leningradské velké opery, ještě nepřivřela oči ve svém neutišitelném údivu. Žila totiž do svého jedenadvacátého roku v Sovětském svazu a protože je Praha první západní město, které na světě spatřila, stojí a chodí a sedá tu v jediném úžasu.

Ptá se: „A ti lidé, kteří tam dole táhnou ty lodičky proti proudu, to jsou ale velice bohatí lidé?“

„Bohatí právě ne. To jsou trampové, mladí prodavači, dělníci, příručí, jedou na weekend a zítra se vrátí po proudu.“

„A ty lodičky patří jim?“

„Ano.“

„A ta hezká vila patří jednomu člověku?“

„Ano, bude-li pořádně splácet, bude mu patřit za čas docela.“

„A tady u stolků, to jsou všechno bohatí lidé?“

„Nevypadají na bohatství, dopřáli si asi pět korun na sobotní odpoledne.“

„A sem smí přijít i každý dělník?“

„Ovšem, že smí. Zítra jich tady můžete spatřit dosti.“

„U vás se mají všichni lidé tak dobře?“

„Docela ne. Dnes se jich má mnoho také hodně špatně.“

„Já jsem ale viděla dnes člověka, který zametal ulici a měl na rukou kožené rukavice. To byly jeho rukavice?“

„Patrně.“

„Já jsem viděla jít dívky z práce a měly všechny takové hezké barevné šaty.“

Klára se dívá zase svýma udivenýma očima dále na tento divný svět, se stejným překvapením, jako si včera kupovala po koruně v automatu podivné pokrmy, kterých nikdy v Moskvě nespátřila ani neochutnala. Její muž je zatím již v rozhoštění u svého příštího filmu.

„Bude se jmenovat „Eroica“, ovšem, budou-li s tímto titulem výrobci souhlasit. V ústředí bude opět námět matky, ale technika bude celá vybudována na novém užití zvukových možností. Vždyť ještě nikdo nevyužil zvuku tvůrčím způsobem. Zvuk byl pouze reprodukován, stává se však uměleckým elementem teprve tehdy, kde je záměrně formován, kde je docíleno dramatického účinku tím, že se natáčí zpomalně nebo zrychleně, je-li natáčen jednou do 32 a po druhé jen do 16 okének za vteřinu. Zvýšení a snížení normálních poloh hlasů a zvuků je emotivním a charakterisačním prostředkem prvního řádu. Natočí-li obyčejnou zvonkovou hru jednou ve vysoké poloze zrychleně, stává se roztomilou hračkou, užijí-li ji po druhé docela beze změny, ale v hluboké poloze s potřebným zesílením, mění se v tragické údery. Zesílení a zeslabení přírodních zvuků otevírá nový svět akustický: šplouchání deště nebo hra vln se dá povznést k hřímajícímu pathosu. Mám ve filmu scénu, kde se kapky vody do vodovodu stupňují až v burácející dě-

sivé údery, které znějí jako hluboký buben. Tři hrsti hlíny hozené na rakev znějí jednou suše a stroze, a po druhé strašlivě, jako tympány volající k poslednímu soudu. Všechno to se docílí čistě technickou cestou. Ve scéně hádky ženy s mužem deformují střídavě hlas mužův za účelem charakteristiky tak, že ve chvíli, kdy se rozbije nádobí na střepy, zní jeho hlas docela stejně, jako rozbíjející se porculán.

To, co jsme vyjadřovali kdysi optickými transposicemi, dá se nyní vyjádřit všechno čistě akusticky. Scéna, v níž umírá matka, může akustickým způsobem evokovat všechny myšlenky, které se jí mihnou. Zaslýchne nejprve vzdálené dětské vrnění, první hlas „Ma-ma“, volání, které roste a mění se, útržky pronesených vět a vracející se refrény jednou slyšených hlasů a pak je všemu konec. Mám scénu pohřbu, která se odehrává na hřbitově po dešti, za letního dne. Kapky slz padají se stromů, padají se šuměním, které stále zesilují a zmohtňují, až zní jako pláč celého hřbitova. Po dešti zní zpěv kosa, „Tu-tujú-tú“, který zpomalují, takže zní stále hlouběji, až je z něho teskné lkání, žalující hlas, který se pomalu táhne nad hroby: „Tu-tuju-tuú“.

„Já bych chtěla mít také vilu a automobil“, řekla Klára.

Junghansův druhý český film.

„Eroica“ bude první film, celý hudebně prokomponovaný. Ovšem že ne na hudebním doprovodu nástrojovém, to je docela vyloučeno. Budu používat výhradně přírodních zvuků, šelestů, lomozů a hlasů hudební technikou. Ovšem že tu bude zpívaná píseň nebo hlas plechové kapely, tam, kde má místo v ději: ale nikdy ne jako přidaný doprovod. Každý zvuk, který má v ději funkci, bude hudebně laděn a strukturně zařazen, bude využit po své stránce emotivní. Dá se tím docílit docela neslychaných účinků, když se dá pouhou technickou deformací při přijímání přenést hlas z docela reálné funkce do neskutečnosti, do nadreálna. Dělal jsem s tím mnoho pokusů na gramofonu i na zvukových aparaturách. Dnes jsme technicky již tak daleko, že všechno to je bez nesnází technicky možno.

Jednotlivé části mého filmu nenesou díly, jako je tomu obyčejně, nýbrž jednotlivé hudební věty, důsledně v celé své náladě, v rytmu i zbarvení, dodržující předznačení. Počátek je Allegro, po něm Pastorale, pak Allegro assai, po něm Intermezzo pak Scherzo a závěrem Marche funèbre. Je tu příznačný motiv, docela hudebně využívaný, ale nikoli v hudebním doprovodu, nýbrž vždycky v dějové funkci: tento motiv je vzat z Chopinova smutečního pohodu. Jednou ho hraje pianista v baru, drtí ho z rozmaru na klaviatuře v jazzové parafrázi, jindy se objeví ve valčíku, je z něj jarmareční kuplet, melodie popěvku a teprve v závěru zazní ve své monumetální tragičnosti jako Marche funèbre.

Mám už scenario do detailu dokončené. Pracuji tu s kontrapunktem, se vším, co hudební technika nás naučila. Píseň nesmí být vložkou, musí vyrůst sama ze situace. Každá píseň původně vyjde z nějakého pracovního rytmu: tak vznikaly písně rybářské, a tak jsem viděl jednou vznikat píseň mezi bušícími asfaltáři. Po cestě jde třeba tlupa dělníků, nejprve všelijak, pomalu se jejich krok vyrovná, jdou pravidelným krokem. Někdo si trochu pohvizduje, druhý se přidá, třetí mručí nějaký nářev. Pomalu se z tohoto nářevu vyklubá nějaká melodie, všichni ji bzučí s sebou. Pak někdo zpívá, má k tomu dva verše — píseň je hotova, přišla na svět. Nebo jinde: lidé sedí ve vlaku, dole buší kola v pravidelném rytmu, Někdo si taktuje prsty, druhý klepá rukou v taktu na levici, jeden si pohvizduje a rytmus kol mu připomene docela známou píseň. A najednou všichni zpívají píseň, která docela vyrostla z bušících kol a jedoucího vlaku.

Všechno musí vyrůstat ze situace, i předznamenání jednotlivých oddílů z ní vyrůstají, nesmíte je chápat jako něco literárního, apriorně daného; také dialog musí takto vyrůstat. Dialog musí vycházeti z pohybu, ve filmu nemá místo dialog reflexivní, ten patří na stojící jeviště. Do filmu patří dialog dramatický, ženoucí se vpřed. Leda, že je tu kratičké místo, klidný bod, jako moto, jako sentence u klasiků, třeba u Shakespeara, které dává speciálnímu příběhu všeobecně lidský podklad. V takové vrcholné emoční situaci se může také objevit píseň, lyrická plošina. Ale ani píseň ani dialog nemají ve filmu významnou roli: patří jen na několik krásných kulminačních bodů. Mám scénu, v níž se sama zrodí píseň: je to výstup, kde tři muži na nádraží nakládají uhlí lopatami na vůz. Lopaty jsou laděny každá jinak, mají svůj rytmus a melodii, vzniká z nich samostatný malý popěvek tří lopat.

Rytmus i síla zvuku musí vycházeti ze spojení s obrazem: celé umění zvukové techniky je spojení zrychlení a zpomalení v přijímání obrazů také se stejnými deformacemi zvuku zaměřně k vyvolání uměleckého dojmu. Mám scénu, kde matka umírá, vedle sedí dcera, která ví, že bude mít dítě. Na obloze krouží holubi, v kruhu, který se na svém nejdolejším bodu vždycky zpomalí, v rytmu písně, kterou zpívá někde na ulici dětský hlas. Matka umírá, dcera sedí ve vedlejším pokoji, dětský hlas zní: víme, je to, jakoby zpívalo její dítě, které se má narodit, smrt a život jsou spojeny obloukem, jako když holubi krouží. A ve stejném rytmu víří na šňůrách natažené prádlo, fotografované ve zpomalení, stále pomaleji se dmou jeho vlny, a také jeho zvuk je stále pomalejší, stále hlubší: „Hví, hlvví...“

Chci zachytit ještě jednou v tom filmu celou Prahu se všemi rafinovanostmi nejnovějších materiálů a technických možností fotografických, s pražskými lidovými typy, povznést to všechno do nadřetálna, do výše všeobecně platných pravd.“

Východ a západ Prahy.

Vracíme se s Karlem Junghansen ke Zlíchovu. Klára říká: „Já myslím, že je Praha nejkrásnější místo na světě. Já bych ji chtěla takhle vzít a odnést celou do Ruska.“

Tu kolem nás pádí patnáctiletá cikáně, bosé a špinavé, s tahací harmonikou na řemeni. Za ním utíká četník s puškou, dohoní ho, kluk se krčí ke zdi, a strašně křičí, jak malý příšlápnutý psík. Druhý umazaný a rozedraný kluk, s nohama černýma a rozbitýma běží nahoru po kamenité stráni.

„Podívej se, bezprizorní“, říká Klára. Stojí nás tu několik trochu v rozpacích.

Karel Junghans říká, že vlastně ještě nebyl zhotoven ani jediný zvukový film. Zvukový film, to znamená: ... (da capo al fine).

do ba a lidé

Dr. Gill:

Medicina na Podkarpatské Rusi

I.

Průměrný český inteligent ví zpravidla mnohem více o trpaslících z belgického Konga, než o Podkarpatské Rusi. Budíž tedy dovoleno lékaři, jenž ztrávil prvních pět let své praxe právě ve středu P. R., a jenž jako Rus mohl se jazykově i psychologicky snad dříve sžít s národem, aby podal trochu svých vzpomínek a pozorování z oblasti lékařské, jež vždy u národů primitivnějších poskytuje intenzivnější možnosti proniknouti do struktury života, než kterákoliv jiná čin-

nost. Lékař je u méně pokročilých vždy blízko kouzelníkovi, a kouzelník je přece jen působivějším spojením mezi primitivem a vesmírem než kněz.

Předem musím ovšem podotknout, že na poli veřejného zdravotnictví bylo na P. R. od převratu vykonáno mnohem více úspěšné práce, než za všechna desetiletí před tím, a že si skutečně zaslouží vděku ti, kteří se tohoto nijak nevděčného úkolu podjali. Bohužel je však zanedbanost a zaostalost většiny obyvatelstva tak veliká, že zbývá ještě práce na několik desetiletí, než se zdravotní úroveň povznesse do té výše, na níž je v zemích historických. Ale per aspera ad sanitatem.

Infekční nemoci.

Existuje zákon o povinném hlášení infekčních nemocí. Na Podk. Rusi člověk má dojem, jako by existoval zákon o skrývání infekčních nemocí. Dělá se všechno možné, aby se o infekční nemoci nikdo nic nedozvěděl, zvláště ne osoby povolané. Dobrovolně nikdo onemocnění nehlásí. Tedy jakým způsobem se dozví obvodní lékař, že jest někde nebezpečné onemocnění, které musí býti izolováno? Jest několik cest: 1. náhodou. Lékař jest volán v domnění, že se jedná o něco obyčejného, a vyklube se z toho tyfus, 2. udání sousedů, často i příbuzných. Průměrně každý obyvatel obce má dost nepřátel z různých důvodů: nespravedlivé rozdělení dědictví, závist atd. a to je pro lékaře též zdrojem k nalezení infekčních nemocí a konečně třetí a nejspolehlivější — jest dobrý poměr lékaře s místním krčmářem. Krčmář ví všechno. Jelikož jest slivovice suverénním lékem při všech nemocech, jest krčma částečně také lékárnou v obci. Samozřejmě musí býti zachována největší diskretnost. Kdyby to vyšlo jednou najevo, utrpěl by krčmář velkou škodu a lékař by pozbyl nejspolehlivějšího zdroje svých informací.

Nemocní vždycky na mně chtěli, abych jim řekl, kdo mně informoval. Samozřejmě jsem tomu nikdy nevyhověl a vymlouval jsem se, že jsem to „čul na radio“ (slyšel v radiu).

Když jsem se objevil v kočáře na kraji obce — jako telefon kdyby fungoval po celé obci, za chvíli už každý věděl, že jsem tam, a všechno, co leželo v posteli, utíkalo ke stolu, aby byl dojem, že v bytě není nemocný. Většinou jsem však šel na jisto. Když jsem přišel do bytu, hezky pozdravil, tak se mně ptali, co že zde hledám (velice slušně) že „u nas slava Bohu všytky zdorovi“. Já na to, že jsem rád a že jim přeji všechno nejlepší i do budoucna. Postel rozházena, u postele sklenice, někdy i pomeranč, což jest 100% známkou, že v bytě jest nemocný. Po takovém slušném rozhovoru, jako by náhodou se podívám na jednoho aneb jednu z přítomných a povídám, že jaksí mi nepřípadá docela zdráva. A ona že ne, že slava Bohu může jist (nejhlavnější známka zdrava) a dokonce že dnes pracovala celé dopoledne. Tak pomalu slovo k slovu, já strčím teploměr pod paži (ona se brání, pak povolí) a vyklube se z toho tak něco kolem 39° a někdy i celých 40°. Teď to teprve začíná. Dosud bylo jaksí diplomatické vyjednávání, teď si obě strany vypovídají válku. Já říkám, že mně chtěli napálit, že ztrácím čas, že si hledím jejich zájmu, tak žádné řeči, je to tyfus a že musí do nemocnice. To poslední slovo účinkuje jako blesk. Celá rodina na nohou. Kdo mne prý sem volal a co to prý za doktory, kteří sami chodí po bytech, když je nikdo nevolal; že si mohu jít, odkud jsem přišel, každý že sám ví lépe, je-li nemocný nebo ne, ona že se nemocná necítí a že do nemocnice nepůjde. Pomalu se sbíhají sousedi, nějakých 20—30 dětí (na to stačí 2—3 sousední chalupy), všechno je proti mně, já přemlouvám, uvádím dvacet různých důvodů (hlavně že já o s o b n ě z t o h o n e m á m n i c, že někdo jde do nemocnice), každý mé důvody uznává, ale jak řeknu „oblékněte se“ — jako jedna fronta proti mně. Teď mám ještě jeden trumf. Do nemocnice jíti

musí, jinak dostane těžkou pokutu, bůh ví kolik to bude dělat. Jsou lidi, kteří se toho leknu, pomalu změknou a s velkým pláčem, loučením, dají se konečně do nemocnice odvézt. Na některé to ještě neplatí. Tak prý to zaplatíme, ale do nemocnice nepůjdeme. Na to mám už jenom poslední trumf — a to jsou četníci. To jsou už ty nejtěžší případy a musím také pro ty četníky poslat a ještě potom trvá to vyjednávání aspoň hodinu i více, než procedura jest hotova.

Několik případů.

Jeden 70letý dědek onemocněl břišním tyfem. Dozvěděl jsem se o tom obvyklou cestou. Jedu k němu. V bytě není nikdo, na dvoře nikdo, v chlévě nikdo. Konečně jsem ho našel. Sedí klidně na zahradě pod stromem a klidně pojídá neúplně dozrálé švestky. Teplotu měl pouze 37,7. Začíná obvyklý rozhovor, že má jít do nemocnice, on že nepůjde atd., abych to neopakoval. Najednou mi povídá: „Vědí co, pan doktor, počkají ať si vykouřím fajfku a pak si promluvíme“. No tak si myslím, ať si vykouří fajfku, je to starý člověk, musí se vzít ohled. Dědek si docela klidně nacípává fajfku, kouří pomalu, odplivne si každou chvíli, zívne sem tam, jako kdybych tam vedle něho nebyl. Pomalu mne přechází trpělivost, mám ještě jiné práce, tak mu povídám, aby už tu fajfku dokouřil, že je škoda času a že již pojedem. On poslechne, dá fajfku stranou, a povídá mi: „Vědí co, pan doktor, jdou se trochu projít, já bych si ještě zašel do krčmy na štamprle, a pak budeme mluvit“. Tu už mne přešla trpělivost, povídám, že když neuposlechne, ihned pojedu pro četníky a že ho přece do nemocnice dostaneme. A toho se dědek chytl, to že prý jo, s četníky on půjde, oni prý zadarmo berou plat, ať prý také něco dělají, on že platí daně, pak chce, aby ho vezli do nemocnice s parádou. 10 km jsem musel jeti na nejbližší stanici, 10 km zpátky, aby dědek při návratu klidně bez jednoho slova sedl do epidemického auta a nechal se odvézt do nemocnice. Chtěl to mít s parádou.

Druhý případ. V jedné obci onemocněl břišním tyfem asi 26letý mladík, obr. Dostavil jsem se do dvora, hned mně jeho matka moc nevlídně uvítala, co že prý tu hledám s četníky, že ona mi nic neukradla a že si byt nenechá prohlížet. Přes to jsme byt prohlédli a i půdu a chlév, nikde nic, synáček se ztratil. Šel prý do práce, je na poli. Matka mluví s námi a při tom pere prádlo. Šel jsem k ní, vzal jsem ji za ruku a povídám jí: „Pojďte teta, a ukažte, kde máte syna.“ Jak jsem ji za tu ruku vzal, spustila rámus, že jsem ji uhodil, ona že je ubohá vdova, nemocná. Lidé se seběhli se všech stran, pomalu byt nás byli snědli, baba zdvihla kámen, chtěla po nás praštit, v poslední chvíli si to rozmyslela. Četníci sepisují protokol pro vyhrožování úřední osobě, pro maření úřed. výkonu, nikdo nechce říci její jméno a konec konců za velkého hluku dohodli jsme se s četníky, že oni hochy vyčítají a že ho zatknou a tak že ho dostaneme do nemocnice. Druhý den mi hlásí, že není po něm stopy. Telefonoval jsem na okresní úřad, byla to pro nás prestižní otázka. Kdyby se to jednomu podařilo, tak se to bude potom často opakovat. Okresní úřad poslal několik četníků na výpomoc a po dlouhém hledání našel se nemocný v lese, kde již třetí den ležel.

Ještě jeden případ. V jedné vsi našel jsem 20letého mladíka nemocného spálou. Horečku měl přes 39°. Po dlouhých a těžkých přemluvách a vyhrožováních za četnické asistence dostali jsme ho do auta, které se zavíralo zevnitř, aby nám po případě pacient z auta neutekl. Mezitím jsme dělali další prohlídky a našli jsme dvě děti, těž spálou onemocnělé. Když jsme otevřeli dvířka auta a chtěli tam také ty děti strčit, tu nám milý 20letý vyskočil z auta a utíkal. Přes to, že měl přes 39° horečky a že ho honili četníci a já, podařilo se mu zmizet v zahradách. Druhý den, než ještě stačil utéci do lesa, byl

zatčen a odvezen do nemocnice. Měl jsem případ, že jsme museli dát pacientce řetízky, než jsme ji dostali do auta.

Proč se ty lidi bojí nemocnice?

Myslím, že za dřívějších dob s malými lidmi v nemocnicích špatně zacházeli. Skoro jako s dobyt看em. Nejhlavnější příčinou však jest to, že se musí v nemocnici platit. Při takovém břišním tyfu, kdy se někdy leží 6 neděl v nemocnici a pak se dostane účet na 1000 (tisíc) korun, anebo když jsou dva nemocní v rodině 2000 korun, aby se pomalu prodal poslední kus dobytka. Někdy jest to přímo pohroma pro celou rodinu, ze které se už nevzpamatuje. Kdyby ti lidé nemuseli za nemocnici platit — všechno by se zjednodušilo. Oni také často uplatňují jako argument: když mne stát proti mé vůli do té nemocnice veze, tak ať mi to zaplatí.

Mimo to jest celá řada psychologických příčin. Nedůvěra k lékařům, přesvědčení, že v nemocnicích nedávají jíst, což zvláště při tyfu jest pravdou, ovšem z jiných důvodů, než si lidé představují. Avšak opakují, že kdyby se za nemocnici nemuselo platit, to ostatní by se dalo potřit.

Poměr k lékaři.

Předem musím podotknouti, že každého lékaře, který jde do života aspoň s kapkou ideálů, čeká dost zklamání. Tolik nepochopení na všech stranách, že jest třeba hodně optimismu, aby lékař nepřestala práce bavit, aby mohl svědomitě konat své povolání. Podotýkám, že nedůvěra k lékařům jest velká. Jest někdy až zarážející, jak poslední baba na vsi těší se větší autoritě a důvěře než lékař. Mnoho jsem nad tím přemýšlel a pokoušel jsem si to vysvětliti. Myslím, že příčina jest sociálního původu, že přece jenom ten chudý lid vidí v lékaři „pána“, který nemůže mít na něm jiný zájem mimo čistě osobní — svůj honorář. Myslím, že velkou vinu na tom nesou starší maďarští lékaři, kteří ve snaze opičtiti se po aristokratech, drželi lid „na dištanc“. Je těžko přesvědčit člověka, se kterým se zacházelo hůře než s dobyt看em a kterým se opovrhovalo, že v nejtěžší pro něj chvíli, v nemoci jest našim jediným cílem a snahou zachrániti mu život. Se zadostiučiněním lze říci, že se poměr mezi lékařem a nemocným lepší, že naši lékaři přinesli nového ducha, stejně jako úředníci ve státní administrativě a učitelé ve školách a že jest naděje na rychlé zlepšení.

To jest jedna příčina. Další příčinou nedůvěry k lékařům jest následující: každý člověk rád ví, co mu je, a co proti tomu má dělat. Účinek slivovice jest každému jasný — slivovice hřeje, pročištjuje, ničí všechno škodlivé v těle, účinek pijavic jest také pochopitelný, vytahuje tu špatnou krev a s ní odchází nemoc z těla — ty kapky a prášky a dokonce injekce — to jsou strašně záhadné věci, kterým se může věřit, ale nemusí. A zvláště když jsou tak strašně drahé! Domácí léky, i když nepomohou, aspoň jsou laciné, není u toho dohromady žádné riziko, kdežto v lékárně 50 korun, to je jak nic!

Pamatuji na jeden případ. V rodině zemřelo jedno dítě na záškrť, druhé onemocnělo. Řekl jsem matce, že musím dát dítěti injekci. První otázka: co to bude stát? Spočítal jsem asi 60 Kč. Matka si vypočítala, co jí přijde dražší, zda ta injekce nebo pohřeb. Na moji hrozbu, že bude platit pokutu, když to dítě nedostane injekci, svolila, že tu injekci koupí, ale s podmínkou, že jí dám „garantýr“, že se dítě uzdraví, aby jí nevznikl dvojnásobek. Je to tragické, bohužel však pravda.

Skoro před každým výkonem se smlouvá, každá koruna jest vzácná. Skoro u každé nemoci se vyzkouší všechny domácí prostředky, v první řadě ovšem slivovice, jak zevně, tak i vnitřně. Sotva by se někomu podařilo přesvědčiti Rusína, že slivovice může také škodit. Druhé místo patří pijavicím, které se přikládají všude, kde se jen přiložiti dají, dokonce i na

dásně při bolestech zubů. Příkládají se v množství neomezeném, já sám jsem viděl případ u jedné ženy, kde při zápalu plic jich bylo přiloženo 40 a žena div nezemřela ztrátou krve. Pak přijdou na řadu psi tuk, zaječí tuk, lůj, med, husí sádlo, dokonce i obklady ze zaječí kůže, namočené v teplém mléku. Mimo to jest celá řada domácích léků pod různými názvy a to: storoční kapky (asi kdo je užívá bude 100 let živ), žaludeční kapky, srdeční kapky, madrové (děložní) kapky. Hlavní součástí všech těch kapek jest ovšem zase alkohol, přísadou běžná tinktura.

Podle nemoci se to všechno vyzkouší, když již nic nepomáhá, tedy s velkou nechtutí a s nejkrajnějšími odklady se jde k „dočtorovi“, s diagnosou ovšem už hotovou. Nemoce se hlavně rozdělují na „zapalenie“ — a jiné. Když je nemoc těžká — tak to znamená „zapalenie“. Co kdo tím rozumí, jest věcí nevyzpytatelnou. Každý se snaží svoji nemoc popsati nejčerněji, jednak aby vzbudil větší soucit, jednak aby lékař jeho neduh nepodceňoval. Při proklepávání plic někdy nemocný při každém úderu prstem vykřikne, on myslí, že to má bolet. Velikou práci dá zjistit přesnou lokalizaci nějaké bolesti, řekněme v dutině břišní, když někdy od přesné lokalizace bolesti závisí celá diagnosa. Na otázku, kde jsou bolesti největší, vždy dostanete odpověď, že jsou všude největší a abych „laskavě“ napsal tak „mocnou“ medicinu, aby byla dobrá na všechna místa.

Lékař v 90% vidí nemocného jenom jednou — pak se dozví buď o jeho uzdravení anebo smrti. V tomto druhém případě se pak vykládá všem sousedům, co to stálo peněz, jak chodili po „doctorech“ (plur.) a že mu nebylo již pomoci. A i v lázních že s ním byli. Býti v lázních to znamená: jeti do lázní (obyčejně do místních menších lázní) tam se vykoupat jednou anebo dvakrát v „léčebné“ vodě, pak si vzít několik kýblů té vody domů a koupat si v nich nohy, anebo omývat jiné části těla podle sídla nemoci.

Velice originální názor na lékaře slyšel jsem jednou z úst jednoho žida. Měl zápal plic. Byl jsem k němu povolán, jako obvykle jsem vyšetřil, něco předepsal a odjel. Asi za 10 dní byl jsem povolán do téže vesnice k jiné pacientce. Přijdu, ve světnici spousta rádců (skoro všechny židovské rodiny na vesnicích jsou mezi sebou spřízněné) a koho tam nevidím — můj první pacient už je zdrav a dobře se baví. Chlubil se, že již mu je dobře, že je úplně zdrav a při tom se šibalským úsměvem mi říká, že ty léky, co jsem předepsal, ani neužíval. Řekl mi to před lidmi. Povídám mu: „Já vám nerozumím, voláte mne sem, platíte mi asi 120 Kč od cesty, kupujete léky v lékárně asi za 40—50 Kč a pak se chlubíte, že jste jich neužíval. Jaký to má smysl.“ Na to mi dotyčný odpovídá, že lékař jest vlastně pouze posel boží, po kterém Bůh posílá uzdravení, a proto ho volají. To ostatní, že nemá žádnou cenu.

Cena života.

Celkově se může říci, že život velkou cenu nemá. Převládá názor — bůh dal, bůh vzal. Jednou mi řekla matka nemocného dítěte, že „to ne velyka bida, keď zomre“ — „gazda mi druhoje zrobit“. „A jak je mu suženo umerti — to jemu ani Christos nepomožet“, to je věta, kterou lékař slyší několikrát denně. A také podle toho se každý řídí. Střevní katar jest přímo bič kojenců a nepomáhá zde žádné vysvětlování, že to dítě musí také dodržovati jakési pausy mezi jídlem a že se mu nesmí každou chvíli strkat prs do úst a tím umlčeti jeho nářek. Na každé takové domlouvání jest vždy hotová odpověď: „ja jich chovala deset a slava bohu, nepozerali sme na hodinky, ani hodinky nemajeme“. Jednou po půlhodinovém domlouvání a vysvětlování, na které mi matka příkyvovala stále hlavou, že tomu rozumí, šla ven a koupila nemocnému kojenci koláč čokoládový. Zarděla se, když mne uviděla, ale víc

nic. Bolestný pohled jest na ty vyhublé mrtvolky nemluviat, které se narodily jen proto, aby pak nesmyslně zašly.

V podobné situaci jsou také starci. Při počínající neschopnosti k práci zařadí se takový muž anebo žena mezi starce a pak kdyby se mu stalo cokoliv, každý jen krčí rameny a ulehčí si slovy: „a to už starý čelovik — tomu už nemož spomoci“. Nejzajímavější na tom je, že i ten stařec je přesvědčen, že jest škoda každého haléře na něj vynaloženého a sám říká: „ja už dosta požil, mně už treba umirati, treba druhým místo zrobiti“. Obětavost ohromná, u nás lidi nechtějí jíti ani do pense, tam říkají, že musí udělat místo těm mladým. Umírá se klidně, bez nářku.

Když jest stařec majetný, starají se o něj více. Obyčejně jedna dcera anebo syn vezme ho k sobě, poměrně dobře s ním zachází v naději, že jí odkáže větší část majetku. Zvláště to bývá v rodinách, kde jest několik sourozenců v Americe a nemohou míti přímý osobní vliv na starého otce anebo matku. Když je zle, zavolá se notář a lékař a sepisuje se poslední vůle. Někdy se sourozenci dohodnou na úkor nepřítomných bratrů a pak všechno jde hladce. Někdy však začíná tahanice o každé tele, o každý kousek zahrady, o každou maličkost a umírající chudák slabým hlasem rozhoduje, komu co bude náležet. Někdy si umírající také vymíňoval, že třebas kozu anebo krávu zatím nedává nikomu, aby, kdyby se náhodou uzdravil, měl aspoň mléko.

Po sepsání protokolu a po všech podpisech ptají se také někdy lékaře, zda by se nedalo něčím pomoci nemocnému — ale zájmu o to je málo, spíše tak ze slušnosti se to dělá.

dopisy

Spisovatelova odpovědnost

Vážená redakce!

Článek Jos. Kodíčka o spisovatelské odpovědnosti v tomto časopise by zasloužil podrobnějšího rozboru. Nechci však obtěžovat *Přítomnost* dlouhými výklady, koho věc zajímá, toho odkazuji ke svým článkům v „Křest. revui“ o této věci; tuto navážu několik thesů o umění na Kodíčkův výklad, přenechávaje čtenářům, aby si je podle libosti rozváděli dál. Uznávám, že jde o obtížné věci; hledím zvláště pochopit obtíž literárního kritika žurnalisty, od něhož čtenáři žádají rychlou orientaci a referování o věcech, jak je denní život přináší. Úloha moje, úloha teoretika, je ovšem lehčí, protože nejsem zatížen touto povinností.

1. Stanovisko Kodíčkovy, že „umění sestupuje hloub než mravní požadavky“ a že „etickým měřítkem dobra a zla nelze měřit umění ani literaturu jako celek“, je dnešním vládnoucím názorem o umění. Kodíček tu mluví za dnešní tendenci světové literatury, která se přese všechno své velebení socialismu nevyzula z liberalistického chápání života. Na mne naproti tomu velmi působilo prohlášení revolučních proletářských spisovatelů v Charkově r. 1930. („Proletářský umělec nemůže být pasivním pozorovatelem skutečnosti, je v první řadě revolučním praktikem, který svou tvorbou se účastní osvobozovacího boje své třídy. To znamená, že se nesmí uzavírat do své tvorby a odlučovat od procesu třídního boje. Je trvale bojovníkem a účastníkem třídních bojů. Jeho umění je veskrze aktivní a působivé.“) Se zájmem jsem četl dále projevy fašistické o tom, že fašismus je akcí, nikoli myšlenkou, a jak služba státu je prý svrchovaným pánem také literatury. Také si vzpomínám na katolický názor, jak literatura je také podrobena kázni církevní. Projevy německých národních socialistů znějí podobně: že není absolutní literatury a že spisovatel musí sloužit německému kmeni. Vlastenci měli už

dávno tento požadavek, že jedině t. zv. národní literatura je přirozená. V této poněkud smíšené společnosti se ocítám já se svými názory; ale ať: nesouhlasím s takovými projevy v podrobnostech, ale vidím v nich znamení krise literárního liberalismu a vidím v nich přibližně směr, kterým třeba hledat vysvobození z dnešní umělecké anarchie.

2. Kodíček soustřeďuje pozornost na mravnost a nemravnost literatury. To pokládám za chybu; spíše by se mělo jednat o prospěšnosti uměleckého díla, mravnost jest jen jednou stránkou (ovšem nutnou) této prospěšnosti. Že prý umění vystihuje podstatu života; budiž; v čem však tato podstata záleží? Tuto je centrální problém. Podstaty života nelze ani nazírat, ani tušit, ani postihnout intuicí, ani prožívat; nelze ji „vyzpívat“, nelze se z ní zpovídat; podstata života se nemůže nikomu v žádné formě „zjevit“. Neboť podstata života není předmětem intelektuálního nazírání, nýbrž jest jediné tam, kde člověk po upřímné úvaze (po studiu a třeba si po intuici) na své nejlepší vědomí a svědomí se odhodlává něco provést. Duch (je duchem jednajícím a jiného ducha není; dnešní intelektualismus zná naproti tomu ducha jen jako něco statického, něco, co „vidí“, co „prožívá“, co prostě „jest“ (odtud veliký význam poněti „das Sein“, „das Wesen“ v německém myšlení). I Kodíček v onom článku chápe umění takto staticky, na př. když praví, že umělecké pojetí „obráží člověka v jeho zrodu i v jeho vášních negativních, v živočišnosti, pudovosti, v jeho silách extatických, ba orgiastických, jež bývají mravnosti protiklady“. Není však správné ptát se, jak umění obráží člověka, nýbrž poslední otázka jest, co mám já dělat, a teprve pak mohu odpovědět, jaké umění jest. Naše chtění (neboli naše odpovědnost) není sekundárním přílepkem intelektu, nýbrž má aspoň taková práva jako intelekt. Báseň tedy konec konců není obrazem myslí básníkovy, není výronem jeho ducha, není intuicí absolutní pravdy — to vše je málo: básník je uvědomělým pánem své básně, pravá báseň je dokumentem zápasu básníkovy o reformu světa, je jeho nástrojem, nikoli cílem, báseň musí být chápána jako prostředek a není absolutním zjevem.

4. Čemu umění slouží? O odpověď právě dnešní doba zápasí. Komunisté říkají, že slouží proletářské revoluci, vlastenci, že národu, katolíci, že církvi, fašisté, že státu. To jsou nedokonalé pokusy o vysvobození z liberalismu; svobodomyšlný člověk se právem vzpírá diktátu v nich obsaženému, ale ze strachu před znásilňováním popírá službu samu a prohlašuje absolutní nezávislost spisovatele. Není však svobody bez služebnosti; třeba jest hledat služebnost čestnou, svobodně volenou, správnou a prospěšnou. Trvám, že intelektuálové, kteří hájí proti fašismu a hitlerovství absolutní svobodu literatury, tento boj prohrají; budoucnost patří literatuře organizované, spolupracující, odpovědné, demokratické.

5. Literatura tendenční, vlastenecká, revoluční, církevní, mravoličná je na správné cestě, protože zásadně přijímá odpovědnost sociální. Námitky proti ní se týkají jen formality: že tendence bývá mechanicky připojena ke spisu a nevyrostá z něho. To je ovšem chyba; tendence má být samou podstatou díla a formovat jeho obsah; taková tendence je nutná. Tolstoj jest ideálu spisovatele blíže než Flaubert, jehož filosofie umění je zásadně falešná, anarchická.

6. Dnešní obvyklá metoda literární kritiky, omezovat se na pouhé estetické posuzování literárního díla a nedbat jeho sociálního působení (působení na př. politického, pedagogického), je tak falešná jako metoda starých klasických filologů hledat v autorech jen filologii. Praktičnost, jak Platón znázornil slavným příkladem o fůře hnoje, která je prý ušlechtlejší než zlatý štít, který se k ničemu nehodí, je nutnou, elementární součástí také pravého uměleckého díla. Dnešní literární kritika si všímá jen oněch zlatých štítů a podporuje luxusní, zbytečné literatury. Nezavrhuje specialisování na pouhou estetiku; ale specialisace je ovšem nutná; nemá jiné ceny než specialisace na gramatické, stylistické, archologické a jiné rozborů, které jsou snad jen částečnou pomůckou pro porozumění díla. Jest směšné oceňovat Homéra, evangelium, Milтона, Gogola, Tolstého jen esteticky.

7. Hlavní věc jest: jest jeden jednotný duchovní život; dělení na umění, pravdu, krásu, mravnost jest jen praktickou pomůckou, ale skutečný život jest najednou pravdivý i krásný i mravný. A není to zjev, nýbrž dílo, jehož se všichni účastníme svým jednáním a jsme tedy zaň osobně odpovědní za celé. *Em. Rádl.*

Dopis autorův

Vinohrady, 9./5. 1933.

Vážený pane Kodíčku,

prosím Vás, abyste laskavě uznal, že mi nejde vůbec o nějakou polemiku s pravdami, obsaženými ve Vašem skvělém článku v „Přítomnosti“ z 3. máje t. r. Nevedu důsledně nikdy s nikým polemiku, i kdyby mi dokazoval, že bílé je černé. Naučilo mne tomu pětadvacet let literární práce v našem živém prostředí. Asi tisíc dokladů, vzorně uložených, mi dokazuje, že jsem spisovatel knih nemravných. Přibližně stejný počet dokladů, ne-li víc, hledělo veřejnost přesvědčiti, že jsem psal knihy mravné. Stojí-li pravda uprostřed, mám svědomí čisté a dumám takto: pro mravné jsou mé knihy mravnými, pro nemravné nemravnými. Tertium non datur. Celá společnost lidská se dá asi tak roztržiti. Důsledek tohoto poznání je arci pro mne utěšující. Podle přísných soudů obou polovin vzato, musí být mé knihy aspoň tak pravdivé, že jim ti i oni rozumějí, každý dle své mravní kvality. A to je pro spisovatele úspěch. Píšete-li, prosím, že mé knihy, patrně všechny, jsou nemravné, „poněvadž tu je zneuctěn život“, mějte si, co Vám náleží. Najde se hned jiný v zápětí, kdo dokáže, že v mých knihách je život oslavován takový, jaký ve skutečnosti je, či měl by být. Suum cuique.

V úctě veškeré

M. B. Böhmel.

r ů z n ě

Sběratelé mincí, známek a všech starožitností musí čísti jediný všesběratelský časopis v ČSR „Sběratel“, vycházející v České Lípě. Roční předpl. Kč 12.—. Číslo na ukázkou zdarma.

Akademická inteligence doplňuje své knihovny v Ústředním studentském knihkupectví a nakladatelství, v Praze II., Spálená ul. 20, Pasáž, telefon 32195.

Vkusné, dobré dopisní papíry

KAREL KELLNER, PRAHA VÁCLAVSKÉ NÁMĚSTÍ 61, U MUSEA
DLOUHÁ TR. 17, U STAROMĚST. NÁM.